

náš vidiek

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

2/2025

štvrtročník
ročník XXII.

EXPERTNÉ STRETNUTIE V4 V ČESKEJ REPUBLIKE

strana 17

**Na1Vlne 2025
– mladí, ktorí
menia kraj**

strana 8

**Medzinárodné
projekty GroundUp,
RYF a CRAFT**

strany 11–12 a 15–16

„Marketing, ktorý dáva zmysel“

viac o konferencii na strana 10

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

Obsah

- 4 Návšteva Bruselu slovenských vidieckych žien – Líderiek
- 5 Nová vízia pre slovenské pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka v rámci EÚ
- 7 Fórum partnerov Slovenskej komisie pre UNESCO
- 8 Na1Vlne 2025 – Mladí, ktorí menia kraj!
- 9 Svetový deň mlieka
- 10 Konferencia „Marketing, ktorý dáva zmysel“
- 11 GroundUP – Vidiecka mládež vstupuje do európskeho diania
- 13 Stretnutie v Teplej: mladí hľadajú spôsoby, ako udržať život na vidieku
- 15 Projekt Rural Youth Forward pokračuje: druhé stretnutie ukázalo, ako zapojiť vidiecku mládež do tvorby politik
- 16 Remeslá, ktoré spájajú – projekt CRAFT na Cypre
- 17 Prenos skúseností s obnovou a rozvojom vidieka z krajín V4 do Bosny a Hercegoviny
- 18 Ambasádori Európskej občianskej iniciatívy sa stretli v Bruseli
- 19 Malé zamyslenie sa nad našim ovčiarstvom

náš vidiek

Ročník: XXII.

Číslo: 2/2025

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0905 498 405
e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. septembra 2025

Redakčná rada:

Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:

Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:

Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane:

Účastníci projektového stretnutia V4 o prenose skúseností s obnovou a rozvojom vidieka v Českej republike

„Nemôžeme kontrolovať všetko, čo sa stane, ale môžeme kontrolovať spôsob, akým na to zareagujeme. V našej reakcii je naša sila.“

Konal sa 37. snem Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS) na sneme vystúpila aj Ing. Mária Behanovská so svojím príhovorom.

Na úvod poďakovala za pozvanie a spoluprácu. Pripomenula, že VIPA je organizácia, ktorá sa od roku 1999 snaží presadzovať zvyšovanie kvality života na vidieku, podporuje vidiecke iniciatívy pri riadení vidieckeho rozvoja. Organizácia zažila a prežila mnohé vzostupy a pády a napriek tomu stále pokračuje a snaží sa slušne zastupovať záujmy vidieka na všetkých úrovniach.

Absencia organizácií zameraných na vidiek spôsobuje problémy vo vzťahu mladých ľudí k vidieckemu životu a realizácii akejkoľvek politiky zlepšujúcej kvalitu vidieckeho života tak, aby mladí ľudia neopúšťali vidiek. Preto sme sa rozhodli /2019 /a pomohli založiť Občianske združenie Vidiecky parlament mladých na Slovensku (OZ VPMS) s ktorým spoločne realizujeme všetky aktivity.

Od roku 2000, každé dva roky organizujeme Fóra vidieka, posledné – októberi 2024 v Žiline s témou **Inteligentné vidiecke komunity v digitálnej ére.**

V rámci Fóra sa konali workshopy s cieľom analyzovať kľúčové výzvy a príležitosti pre rozvoj slovenského vidieka. Diskutujúci sa zamerali na rôzne aspekty, ktoré môžu prispieť k oživeniu vidieka a zvýšeniu jeho atraktivity pre mladých, ženy a všetkých obyvateľov. Diskusie sa sústredili na štyri hlavné oblasti: „Európska mládežnícka dedina na Slovensku – Budúcnosť vidieka pre mladých“, implementáciu „Vidieckeho paktu EÚ“, úlohu „Žien na vidieku“ koncept „Smart Villages – Príležitosti pre slovenské vidiecke komunity“. Každý workshop identifikoval kľúčové výzvy, stanovil konkrétne akcie a formuloval odporúčania pre relevantné zodpovedné subjekty. Výstupy predstavujú komplexný pohľad na rozvoj vidieka a načrtávajú konkrétne kroky na jeho podporu a transformáciu.

Nositelom pilotného projektu je /OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku – VPMS /, „Európska mládežnícka dedina na Slovensku – Budúcnosť vidieka pre mladých“, v spolupráci so ZMOS sme realizovali informačný workshop. V pilote sú 4 obce – tím mladých ľudí, s každou sa zrealizovalo osobné

stretnutie, kde sme si vysvetlili program Európskej mládežníckej dediny a začali sme pracovať na analýze stavu a potrieb. Zubrohlava, Svinica, Župčany, Veľký Klíž. Každý tím pracuje svojim tempom, niekde sú už takmer hotoví s analýzou, niekde ešte len začínajú. Naše snahy teraz okrem iných aktivít smerujú k organizovaniu **Európskeho summitu vidieckej mládeže [ERYS] 2025 – Spoločne pre dnešok!** Ktorý sa bude konať v auguste na Slovensku vo Valči Hotel IMPOZANT.

Vyhlasujeme 24. ročník súťaže – Vidiecka žena roka Líderka, ktorej výsledky budú vyhlásené na konferencii nie len pre ženy **„Ženy do voza aj do koča.“** 17. októbra 2025 v obci Župčany.

Sme členom národnej hodnotiacej komisie súťaže Dedina roka.

Prajem úspech našej spolupráci, dobrých starostov našim obciam a primátorov miest, aby chceli do funkcií len ľudia, ktorí to robia aj srdcom, možno by pomohlo kedy mohli na post starostov kandidovať ľudia s ukončenou strednou školou. Alebo každý zvolený starosta by povinne absolvoval vzdelávanie pretože čas a peniaze investované do vzdelávania sa niekoľko násobne vrátia.

Mária Behanovská

Návšteva Bruselu slovenských vidieckych žien – Líderiek

Na pozvanie poslankyne Európskeho parlamentu Miriam Lexmann zavítali Slováci z rôznych regiónov do Bruselu, súčasťou sme boli aj my vidiecke Líderky, prišli sme zažiť fungovanie parlamentu, ale aj ruch Bruselu. Navštívili sme Atórium, absolvovali sme prehliadku okolia i centra mesta, prehliadku Hemicycle, navštívili sme Parlamentárrium. Počas prehliadky priestorov parlamentu sme sa dozvedeli veľa informácií o legislatívnom procese, histórii a fungovaní Európskej únie, ako aj dôležitosti spolupráce medzi členskými štátmi. Mali sme možnosť navštíviť aj rokovaciu miestnosť, v ktorej parlament hlasuje.

Diskutovali sme o prepojenosti európskej a národnej politiky, a o tom, ako ovplyvňujú Slovensko a každodenný život v ňom rozhodnutia prijaté na európskej úrovni.

Momentky z návštevy Bruselu

Nová vízia pre slovenské pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka v rámci EÚ

Koncepcný návrh

Slovenské pôdohospodárstvo čelí tlaku globalizácie, klimatickým výzvam, generáčnej výmene a zložitej byrokracii. Ak má byť nová európska vízia prospešná pre Slovensko, mala by byť prispôbená našim špecifikám a zohľadňovať dlhodobý zanedbaný potenciál vidieka.

Na základe rozsiahleho konzultačného procesu s aktérmi na vidieku (od roku 2019 sa zapojilo viac ako 2200 ľudí) predkladáme návrh, ako by mala vyzerať Nová vízia pre európske poľnohospodárstvo z pohľadu Slovenska a zároveň otvárame tento návrh ďalšiemu konzultačnému procesu ako živý dokument:

ÚVOD

Slovenské pôdohospodárstvo a vidiek predstavujú základné piliere národného hospodárstva, potravinovej bezpečnosti, biodiverzity a kultúrneho dedičstva.

V kontexte novej vízie Európskej komisie pre agropotravinársky sektor a dlhodobej vízie pre vidiecke oblasti do roku 2040 je kľúčové zabezpečiť, aby boli záujmy Slovenskej republiky zohľadnené spravodlivo a cielene.

Transformácia musí byť postavená na princípoch odolnosti, ekologickej a digitálnej udržateľnosti, inklúzie a inovácii. Rovnako musí vychádzať z vyhodnotenia funkčnosti, efektívnosti, citelnosti a prínosov doterajších nástrojov podpory.

STRATEGICKÉ PRIORITY PRE SR

1. Potravinová sebestačnosť a bezpečnosť

- Zvýšiť mieru domácej produkcie základných potravín (mlieko, mäso, ovocie, zelenina) o 20 % do roku 2030.

- Rozvoj lokálnych a regionálnych potravinových reťazcov („z dvora na stôl“) pre posilnenie potravinovej suverenity.
- Strategická potravinová a krízová rezerva (sucho, vojnový konflikt, klimatické šoky).
- Vytvorenie mapovania rizík v potravinovom reťazci ako súčasť krízového manažmentu.

2. Rovnovážna podpora malých, stredných a veľkých farmárov

- Spravodlivé rozdelenie dotácií v prospech MSVP a ekologických fariem.
- Podpora nástupu mladých farmárov: prístup k pôde, financiám, technike a know-how.
- Rozvoj kooperačných modelov (odbytové organizácie výrobcov a pod.), platformy pre zdieľanie techniky a spracovateľských kapacít.
- Zriadenie regionálnych servisných a spracovateľských centier.

3. Ochrana pôdy a biodiverzity

- Prijatie právnej ochrany proti špekulatívnym nákupom pôdy a jej vyňatiu z ekologickej a produkčnej funkcie.
- Obnova krajinných prvkov (remízky, mokrade, vetrolamy, agrolesnícke pasy).
- Monitoring a hodnotenie ekologickeho stavu pôdy, vody a biodiverzity (v súlade s EÚ rámcom).

4. Ekologická a trvalo udržateľná transformácia poľnohospodárstva

- Rozšírená podpora ekologickeho a regeneratívneho poľnohospodárstva: cielená podpora, vzdelávanie, rozvoj bio trhu.
- Akčný plán pre ekologicke poľnohospodárstvo s cieľom dosiahnuť minimálne 25 % pôdy obhospodarovanej v ekologickom režime do roku 2030.

- Stať sa lídrom v oblasti ekologického poľnohospodárstva v Európe.
- Zavedenie motivačných schém pre farmárov, ktorí zlepšujú kvalitu pôdy, vody a biodiverzity.
- Podpora prirodzených riešení, programy na obnovu degradovanej pôdy, uhlíkové poľnohospodárstvo.
- Prístup k biopreparátom a ekologickým alternatívam k syntetickým latkám.

5. Ekologická a digitálna transformácia

- Precízne a digitálne poľnohospodárstvo (senzory, GIS, AI, satelitné dáta).
- Podpora otvorených platforiem na zber a zdieľanie environmentálnych dát.
- Dotácie viazane na preukázateľne environmentálne a klimatické výsledky.
- Rozvoj trhu s uhlíkovými a prírodnými kreditmi, napr. cez EÚ certifikačné mechanizmy.

6. Živý, atraktívny a udržateľný vidiek

- Záväzná dlhodobá Vízia a Akčný plán pre vidiek: bývanie, doprava, školstvo, zdravie, digitálna infraštruktúra, turizmus.
- Podpora komunitných, kultúrnych a remeselných projektov (ochrana tradícií, rozvoj gastriturizmu a udržateľnej vidiekej turistiky).
- Podpora komunitnej energetiky a mikroprojektov (OZE, komunitné služby).
- Generačná obnova: granty pre mladé rodiny, komunitné centra, podporené participatívne plánovanie.
- Podpora spolupráce medzi obcami, školami, podnikateľmi a občianskymi organizáciami.

7. Poradenstvo a vzdelávanie

- Posilnenie odborného poradenstva v oblasti ekologického, digitálneho a ekologicky udržateľného hospodárenia.
- Vzdelávanie a inovačné centra na regionálnej úrovni pre farmárov, mládež a obce.
- Digitálne platformy pre celoživotné vzdelávanie, mentorstvo a zdieľanie poznatkov (digitálny AKIS).
- Prepojenie výskumných inštitúcií, univerzít a škôl s praxou.

8. Zjednodušenie a transparentnosť riadenia

- Digitalizácia procesov podávania žiadostí, kontroly a výkazníctva.

- Pravidelne a včasné vyplatenie podpory a právna istota farmárov.
- Zriadenie ombudsmana pre farmárov a participatívne hodnotenie politík.

IMPLEMENTÁCIA V RÁMCI EÚ POLITIKY

- Aktívna účasť SR v dialógoch o budúcej SPP, Reforma SPP po 2027 a nový finančný rámec EÚ.
- Národná pozícia vypracovaná participatívnym a transparentným spôsobom – široká celospoločenská diskusia.
- Presadzovanie princípu subsidiarity a flexibility v rámci EÚ politik.
- Koordinácia v rámci V4, podunajského priestoru a zapojenie do Vidieckeho paktu.

ZÁVER

Slovensko by malo využiť príležitosť novej Vízie EÚ na transformáciu pôdohospodárstva a rozvoj vidieka. Nepremárniť opäť ďalšiu príležitosť.

Kľúčom je strategické smerovanie k sebestačnosti, ekologickej a digitálnej udržateľnosti a posilňovaniu komunitnej odolnosti. Len tak sa podarí zabezpečiť životaschopný, atraktívny a perspektívny vidiek pre súčasne aj budúce generácie. Vyžaduje si to odvahu, víziu, inovácie a participatívny prístup naprieč všetkými úrovňami spoločnosti.

Fórum partnerov Slovenskej komisie pre UNESCO

Mesto Detva **12. júna 2025** bolo dejiskom prestížneho celoslovenského podujatia – **Fóra partnerov Slovenskej komisie pre UNESCO**. Dom kultúry A. Sládkoviča a ďalšie priestory v meste ožili bohatým odborným a sprievodným programom na tému Harmónia medzi človekom a prírodou.

Podujatie sa konalo pri príležitosti 80. výročia založenia UNESCO, 35. výročia vyhlásenia biosférickej rezervácie Poľana a 20 rokov od zápisu fujary do Zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO.

Odborný program a panelové diskusie

Dopoludňajší program sa sústredil do priestorov Domu kultúry A. Sládkoviča, kde sa uskutočnila tlačová konferencia, úvodné príhovory zástupcov UNESCO, vlády SR a mesta Detva, ako aj panelové diskusie zamerané na oblasti vzdelávania, kultúry a ochrany prírodného dedičstva.

Nechýbali ani umelecké vystúpenia – predstavili sa deti z materskej školy M. R. Štefánika a folkloristi s hrou na fujare či rozkazovačkami.

Sprievodné aktivity pre deti aj dospelých

Počas celého dňa boli pre návštevníkov pripravené interaktívne aktivity v areáli ZŠ s MŠ Alexandra Vagača, kde sa predstavili remeselné dielne ÚLUV, ukážky sokoliarstva, mobilná stanica Pro Monumenta, digitálny pamiatkový fond, environmentálne workshopy či prezentácie biosférických rezervácií.

Návštevníci sa dozvedeli viac aj o vzácnej faune a flóre Slovenska, jaskyniach, pralesoch či geologickom bohatstve krajiny.

V Dome kultúry A. Sládkoviča prebiehala prezentácia krátkych filmov o nehmotnom kultúrnom dedičstve UNESCO na Slovensku, ako aj výstavy – zápisov do UNESCO zoznamov, fotografií a prírodných hodnôt biosférickej rezervácie Východné Karpaty.

Stánok TUZVO katedra UNESCO

Festival UNESCO „Na dlani“

Priamo pred Domom kultúry A. Sládkoviča vyrastali informačné stánky, v ktorých sa širokej verejnosti predstaví UNESCO na Slovensku – svetové kultúrne a prírodné dedičstvo, vzdelávacie aktivity, tradičná kultúra, ochrana pamiatok a prírody, ale aj možnosti rozvoja cestovného ruchu.

Podujatia sa zúčastnila Ing. Mária Behanovská aktívne v stánku TUZVO fakulta UNESCO.

Na1Vlne 2025 – Mladí, ktorí menia kraj!

17. júna | Nová synagóga, Žilina

V Žiline sme boli opäť Na1Vlne! Podujatie pod záštitou Sekcie pre mládež ŽSK spojilo mladých lídrov, organizácie a inšpiratívnych hostí, ktorí veria, že mladí ľudia dokážu meniť kraj – a to nielen slovami, ale najmä činmi. Na pódiu zazneli silné príbehy, nové nápady a výzvy do budúcnosti.

Naše členky z OZ VPMS – Mária Behanovská a Katarína Turanová – predstavili Európsku mládežnícku dedinu aj pripravovaný European Rural Youth Summit 2025, ktorý sa po prvýkrát uskutoční na Slovensku a práve v Žilinskom kraji!

Zaujali aj iné silné témy – od rozhodnutí zostať na Slovensku, cez ľudskú odolnosť, až po diskusie o regionálnych rozdieloch a podpore mladých.

Nechýbala ani umelecká časť – emotívne vystúpenia od Artstudio Z, Chris Ellys a Martinské divadlo mladých otvorili aj pohľad na temné stránky AI.

Diskusia s hosťami

Katarína Turanová a Mária Behanovská

Na1Vlne 2025 ukázalo, že keď dáme mladým priestor, veci sa hýbu vpred. Vďaka všetkým, ktorí tvoria túto vlnu zmien. Tešíme sa na pokračovanie!

Svetový deň mlieka

1. júna sme si pripomenuli poslanie Svetového dňa mlieka.

Ing. KAROL HERIAN, CSc.

Poslanie tohto dňa je aj v súčasnosti veľmi aktuálne. S nárastom počtu obyvateľstva a s neustálym znižovaním plôch poľnohospodárskej pôdy sa potraviny a zvlášť mliečne výrobky celosvetovo stávajú strategickou surovinou. Navyše práve mlieko a mliečne výrobky majú aj nesmierny zdravotný prínos pre ľudí a práve preto vznikol aj Svetový deň mlieka. Z tohto dôvodu je na liehavou úlohou každého štátu riešiť dostatočnosť a kvalitu najmä našich domácich mliečnych výrobkov. Vďaka už samotná výroba mlieka predstavuje podstatný ekonomický prínos v poľnohospodárskej prvovýrobe, v samotnom našom životnom prostredí a znamená tiež riešenie sociálneho a ekologického programu vidieka.

Seminár ku Dňu mlieka v Bratislave na FCHPT STU

kou a krívačkou neuskutočnili tradičné akcie ako boli Bačová cesta, Ovčiarický deň, ale uskutočnili sa aspoň tradičné Ovenálie vo Východnej.

Veľmi pekný bol aj tradičný seminár ku Dňu mlieka na Fakulte chemickej a potravinárskej technológie SVŠT v Bratislave. Tam prezentoval Ing. Herian najmä význam a výroby syrov a najmä ich využitie vo výžive. Vďaka práve syry, ako koncentrát mlieka predstavujú z hľadiska výživy a biologickej hodnoty najcennejšiu potravinovú komoditu pre všetkých ľudí. Na tomto seminári mal veľmi poučnú prednášku aj bývalý vedúci mliekarenských pracovníkov Ing. Ján Keresteš, ktorý nás oboznámil s vývojom mliekarstva na Slovensku a s jeho perspektívou.

Podobné podujatia, ako aj tu boli sú veľmi potrebné, aby sme si pripomenuli prínos mlieka a mliečnych výrobkov najmä pre naše zdravie. Oslava Dňa mlieka by preto nemala byť obchodná propagácia výrobcov mliečnych výrobkov, ale najmä propagácia na zvýšenie spotreby mliečnych výrobkov a ich využitie v zdravej výžive. Vďaka kým spotreba mliečnych výrobkov po prepočte na mlieko v celej Európe v súčasnosti predstavuje 283 kg na osobu a rok, na Slovensku je to iba 180 kg na osobu a rok. Na Slovensku stále veľmi zaostávame so spotrebou najmä kyslomliečnych výrobkov a syrov. Veľká vďaka patrí preto všetkým, ktorí pomáhajú propagovať mliečne výrobky a ich prínos pre zdravie všetkých ľudí.

Stánok Vidieckeho parlamentu na Dni mladých farmárov v Spišskej Belej

Napriek tomu, že u nás v poslednom období máme veľa problémov pri zabezpečovaní našej potravinovej sebestačnosti a prínos mlieka sa ešte naplno neprejavil, zvlášť na mnohých školách po celom Slovensku sme si pripomenuli poslanie Dňa mlieka v správnej výžive. Treba spomenúť aj pripomenutie si Dňa mlieka na Dni mladých farmárov v Spišskej Belej, v propagácii mnohých mliekarenských výrobcov. V tomto roku sa žiaľ pre ochorenia dobytka slintač-

Konferencia „Marketing, ktorý dáva zmysel“

Dňa 13. júna 2025 na Táľoch sa uskutočnila konferencia MARKETING, KTORÝ DÁVA ZMYSEL. V krásnom prírodnom prostredí Táľov partneri: New Edu, n.o. a SPU Nitra – Zelená univerzita, OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku, OZ Slovenský vidiecky parlament vytvorili priestor pre viac ako 60 účastníkov, prevažne mladých ľudí, študentov, farmárov, aktérov z regiónov a ľudí z mimovládneho sektora.

Program konferencie zahŕňal:

- ▶ úvodné slovo a vysvetlenie konceptu edukatívneho marketingu (Zuzana Palková, SPU),
- ▶ inšpirácie zo zahraničia – ako to funguje v iných regiónoch Európy (Jakub Dvorský, Lišov Múzeum a OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku),
- ▶ pohľad výskumníkov na to, čo slovenskému vidieku chýba a čo si farmári želajú (Marieta Okenková, SPU).

Diskusia v skupine na tému podpory žien, mladých a zraniteľných

Cieľom konferencie bolo diskutovať o tom, ako môže kvalitný a zrozumiteľný a marketing pomôcť slovenskému vidieku – nielen farmárom, ale aj komunitám, miestnym remeselníkom či občianskym iniciatívam.

Silným motívom bola myšlienka, že vidiek má čo povedať – len ho musíme vedieť počúvať a zrozumiteľne komunikovať.

Diskusia na tému Farmári ako nositelia zmeny

Po prestávke nasledovali fokusové diskusie v skupinách na tému:

- ▶ marketing na sociálnych sieťach,
- ▶ farmári ako nositelia zmeny,
- ▶ príbehy, ktoré predávajú,
- ▶ podpora žien, mladých a zraniteľných skupín.

Vidiecky parlament mladých predstavil

- ▶ projekt From the GroundUp – <https://vpms.sk/projects/groundup> – kde s mladými diskutujeme o dôležitosti občianskej participácie, demokracie na vidieku a o tom, ako meniť veci zdola,
- ▶ projekt PoliRural Plus – <https://vpms.sk/projects/poliruralplus> – ktorý sa zameriava na dlhodobý rozvoj vidieckych regiónov, zohľadňujúc potreby komunity, strategické plánovanie a participatívne procesy.

GroundUP – Vidiecka mládež vstupuje do európskeho diania

Projekt GroundUP, podporený programom CERV, prináša mladým z vidieka priestor hlasnejšie prehovoriť do politik EÚ. Počas jarnej časti roka 2025 sa odohrali dve hlavné mobilné aktivity, na ktorých nechýbali ani zástupcovia Vidieckeho parlamentu mladých na Slovensku (VPMS).

BRUSELSKÁ ŠTUDIJNÁ CESTA

7.-9. apríl 2025

Samuel Šadlák a Šimon Živčák sa spolu s ďalšími 43 mladými lídrami z 14 krajín ponorili do „kuchyne“ európskeho rozhodovania. Program, vychádzajúci z odkazov Konferencie o budúcnosti Európy, spájal teóriu občianskej participácie v praxi:

- ▶ **Think-tank diskusia** o Európskej iniciatíve občanov (ECI) a výzvach mládežníckej angažovanosti.
- ▶ **Stretnutie v Európskom parlamente** s poslankyňou Merjou Kyllönen, ktorá otvorene hovorila o boji proti dezinformáciám a obnove dôvery občanov.
- ▶ **Návšteva regionálneho zastúpenia Lodž** – konkrétny príklad, ako môžu regióny lobovať za svoje záujmy a získavať financie z programu CERV.

Účastníci v Bruseli

- ▶ **Prezentácia v Európskej komisii** o štruktúre, prioritách a grantových príležitostiach určených pre občianske iniciatívy.

„Odchádzame s vedomím, že aj my z menších obcí môžeme podávať iniciatívy, ktoré sa dostanú až na stôl komisárov,“ zhrnul zážitky Samuel Šadlák.

Účastníci konferencie GroundUp v Česku

KONFERENCIA V RYCHNOVE NAD KNĚŽNOU

11.–13. jún 2025

Druhá mobilita, zameraná na kvalitu života vidieckeho obyvateľstva a politické konzervatívne posuny, priviedla slovenských účastníkov Branislava Chriena a Radoslava Furáka do renesančného zámku v českom Rychnově nad Kněžnou. Program spojil akademický pohľad aj interakciu s miestnou mládežou:

- **World Café** so študentmi – téma nezamestnanosti a odlivu mladých z vidieka.
- **Panel „Conservative shifts“** – diskusia, ako nové hodnotové prúdy formujú život na dedine.
- **Oxfordská debata o rodovej dimenzii politiky** – tréning argumentácie a kritického myslenia.
- **Večerný networking a koncert** v zámokom areáli, ktorý prepojoval účastníkov z rôznych krajín.

Branislav Chrien ocenil osobitne neformálne rozhovory: „Zistili sme, že nemecké či české obce riešia podobné odchody mladých ako u nás. Spoločné príklady dobrých praxí chceme priniesť aj do Veľkého Krtíša.“

ČO SI GROUNDUP PRINÁŠA DOMOV

- **Silnejšie siete** – slovenskí delegáti nadviazali partnerstvá so združeniami z Poľska, Fínska či Španielska, čo otvára možnosti pre spoločné projekty Erasmus+ a CERV.
 - **Konkrétne nástroje** – účastníci plánujú zaviesť školské simulácie ECI na stredných školách a workshopy o kritickom čítaní médií.
 - **Noví ambasádori** – štvorica mladých lídrov z nášho združenia získala nové poznatky, skúsenosti a zručnosti vďaka, ktorým môžu zvyšovať povedomie o nástrojoch EÚ vo svojom okolí a ďalších aktivitách VPMS.
- Obe mobility potvrdili, že vidiecka mládež chce a vie byť partnerom pri tvorbe európskych riešení. Cez spoznávanie inštitúcií v Bruseli po hlboké diskusie v Česku sa ukázalo, že kľúčom je **prepojenie lokálnych skúseností s európskymi nástrojmi**.

MONIKA SLANINOVÁ

Stretnutie v Teplej: mladí hľadajú spôsoby, ako udržať život na vidieku

Historický premonštrátsky kláštor v obci Teplá v Karlovarskom kraji sa počas prvomájového víkendu 2025 premenil na pracovnú dielňu pre viac než tridsať mladých lídrov z Česka, Estónska a Slovenska (OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku). Ich cieľ bol jasný – vymyslieť konkrétne kroky, ktoré zabránia odlivu mládeže z vidieka a urobia z neho atraktívne miesto pre život v 21. storočí.

Premonštrátsky kláštor v Teplej

Prečo práve Teplá?

Program nadväzoval na projekt Výmena skúseností a posilnenie úlohy mládeže vo vidieckych oblastiach a stál na piatich pilieroch: analyzovať príčiny odchodov, zdieľať inšpiratívne príklady, vytvoriť zbierku „dobrých praxí“, podporiť cezhraničnú spoluprácu a pripraviť návrhy, ako zvýšiť účasť mladých na dianí vidieka.

Päť dní plných práce a zážitkov

Piatok – prvé zoznamovanie, spoločná večera, uvoľňujúca joga po cestovaní a tímové aktivity navodili priateľskú atmosféru.

Sobota – celodenné workshopy Vidiek novej generácie hľadali odpoveď na otázku, ako vytvoriť pro-

Botanická záhrada v Bečove nad Teplou

stredie, v ktorom mladí zostanú a budú sa rozvíjať. Večer vyvrcholil nočnou prehliadkou kláštora so „skrytým tajomstvom“.

Nedeľa – študijný výjazd do Bečova nad Teplou: hrad s relikviou sv. Maura, botanická záhrada, ochutnávka syrov na miestnej farme a večerný táborák s hudbou a pozorovaním hviezd.

Pondelok – tvorivé dielne priniesli prvé výstupy: vizuály, texty a propagačný plán internetovej zbierky dobrých príkladov pre MAS-ky a školy. Večer pokračoval neformálnymi debatami pri hudbe.

Utorok – záverečná evaluácia, spätná väzba a plánovanie ďalších krokov uzavreli päť intenzívnych dní. Účastníci odchádzali s kontaktmi a „batohom“ nástrojov, ktoré chcú preniesť do svojich regiónov.

Práce workshopy boli srdcom stretnutia

Sobotňajší blok priniesol:

- ▶ vstupy Karlovej univerzity k typom českého vidieka,
- ▶ skúsenosti Asociácie mladých farmárov s generačnou výmenou,
- ▶ kampaň „Navrátilci 2.0“ o návrate rodákov na vidiek,
- ▶ prezentácie tímov zo Slovenska a Estónska. Popoludní vznikli modelové projekty Tím snov,

Región priateľský k mládeži a Estónske prekvapenie – ukážky, ako možno zatriť vidiek pre mladú generáciu.

Hlas účastníkov

„Teplá bola plná inšpirácie a priateľskej atmosféry. Videli sme dobrú prax priamo v teréne a prepojili sme sa s kolegami z Estónska a Česka,“ zhrnul Samuel Šadlák.

Bianka Pavláková vyzdvihla možnosť spoznať fungovanie organizácií v partnerských krajinách a získané priateľstvá.

Podľa Niny Živčákovej mal program „výborný balans medzi aktivitami a oddychom“ a priniesol množstvo nových vedomostí.

Spoločný záväzok

Výsledkom stretnutia je nielen zbierka úspešných projektov, ale aj nové partnerstvá, ktoré budú pokračovať v ďalších etapách programu Erasmus+. Teplá ukázala, že spojenie historického miesta s otvorenou diskusiou a praktickými dielňami dokáže priniesť silný impulz pre mladých – a nádej, že svoju budúcnosť nájdu doma na vidieku.

JAKUB DVORSKÝ

Projekt Rural Youth Forward pokračuje: druhé stretnutie ukázalo, ako zapojiť vidiecku mládež do tvorby politík

Rural Youth Forward

Na úvod roka sme vás informovali o štarte medzinárodnej iniciatívy **Rural Youth Forward**, ktorú vedie európska strešná organizácia **Rural Youth Europe** a do ktorej sa zapojil aj Vidiecky parlament mladých na Slovensku (VPMS). Po januárovom úvodnom stretnutí v Salzburgu, kde si partneri rozdelili úlohy a nastavili výskumné ciele, sa v apríli konala druhá, výrazne praktická pracovná fáza.

Seminár v rumunskom „horehronskom“ prostredí 10. – 14. apríla 2025 hostila dedinka Šimon pri hrade Bran (župa Brašov) seminár mladých lídrov a expertov z Belgicka, Rakúska, Slovinska, Španielska, Rumunska a Slovenska. Cieľom bolo posilniť hlas vidieckej mládeže v rozhodovacích procesoch a spoločne hľadať spôsoby, ako:

- ▶ **zvýšiť povedomie** o potrebách a právach mladých ľudí mimo miest,
- ▶ **presadiť ich účasť** na tvorbe politík od obce až po úroveň EÚ,
- ▶ **zhromaždiť a porovnať** existujúce politiky ovplyvňujúce život na vidieku.

mládeže na tvorbe verejných politík a diskutoval o metódach, ako miestnych mladých vziať do úvahy a do bežných zastupiteľstiev a komisií.

Tvorivé dielne: V zmiešaných skupinách vznikali návrhy, ako prepojiť mládežnícke organizácie s poslancami či starostami – od „dňa mladých poslancov“ až po pravidelné komunitné fórum priamo na sociálnych sieťach obce.

Mapa politík: Partneri začali spoločne vyplňovať interaktívnu mapu legislatív a programov, ktoré vplyvajú na vidiecku mládež v šiestich zapojených krajinách.

PRIEBEH STRETNUTIA

Diskusné panely: Účastníci porovnávali problémy svojich regiónov – od odchodu mladých za prácou, cez nedostupnú dopravu až po slabú ponuku kultúrnych služieb.

Slovenský príspevok: Tím VPMS predstavil prvé výsledky prebiehajúceho výskumu o účasti vidieckej

PRVÉ VÝSTUPY A ĎALŠIE KROKY

- ▶ **Návrh metodiky** na zber dát o angažovanosti mládeže (dotazníky, pološtruktúrované rozhovory, fokusové skupiny).
- ▶ **Zdieľaná databáza príkladov dobrej praxe**, ktorá už obsahuje 18 projektov od mládežníckych parlamentov po farmárske inkubátory.

Remeslá, ktoré spájajú – projekt CRAFT na Cypre

Lišov múzeum prináša zážitky, zručnosti a kultúrne dedičstvo v medzinárodnom rozmere

Lišov múzeum, ako hlavný koordinátor projektu CRAFT – Remeslá vo vidieckych oblastiach, realizuje spolu s partnermi z Cypru (Kato Drys Community Council) a Rumunska (Asociația Satul Verde) medzinárodný projekt podporený programom Erasmus+ KA210 – vzdelávanie dospelých. Jedna z kľúčových aktivít projektu sa uskutočnila v dňoch 11. – 17. mája 2025 priamo na Cypre, kde sa účastníci venovali zachovávaniu a praktickému oživovaniu tradičných remesiel.

Na mobilitu vycestovalo päť účastníkov zo Slovenska a päť z Rumunska, ktorí počas týždňa intenzívne spolupracovali s piatimi miestnymi remeselníkmi a lektormi. Program bol zameraný na prepojenie tradičných remeselných techník s kultúrnym dedičstvom a udržateľným vzdelávaním dospelých.

Úvodné dni sme strávili v dedinke Pano Lefkara, známej svojou výnimočnou výšivkou lefkartika a remeselnou tradíciou. Navštívili sme starý lis na olivy,

Pri vypalovacej peci

ktorý dnes slúži ako remeselné centrum, videli sme ukážku výroby strieborných šperkov a na farme Lula sme si vyskúšali prípravu tradičných cyperských syrov halloumi a anari.

V ďalšej časti programu sme sa venovali výrobe a maľovaniu keramiky inšpirovanej minojskou kultúrou, ako aj tvorbe mozaiky – remeslu s hlbokými koreňmi v cyperskej histórii. Každý účastník si pod vedením miestnych odborníkov vytvoril vlastné dielo a v praxi si vyskúšal techniky, ktoré sa na ostrove odovzdávajú po generácie.

CRAFT však nie je len o remeslách. Je to o prepájaní kultúr, zdieľaní vedomostí a hľadaní nových spôsobov, ako uchovať a ďalej rozvíjať to, čo by inak mohlo zaniknúť. Projekt ukázal, že tradičné remeslá môžu byť nielen živou súčasťou lokálnej identity, ale aj nástrojom pre vzdelávanie, udržateľnosť a komunitné prepojenie.

Ako kúsok mozaiky sme sa aj my – Slováci, Rumuni a Cyperčania – spojili do jedného celku. Ďakujeme všetkým partnerom, lektorom a účastníkom za spoločnú cestu. Projekt CRAFT pokračuje – a s ním aj naša spoločná tvorba, objavovanie a zachovávanie európskeho kultúrneho dedičstva.

V ateliéri po spoločnom maľovaní keramiky

Prenos skúseností s obnovou a rozvojom vidieka z krajín V4 do Bosny a Hercegoviny

Vidiecky parlament mladých na Slovensku sa zapojil do medzinárodného projektu s názvom „Transfer of experience in rural renewal and development from V4 countries to Bosnia and Herzegovina“, ktorý je podporený Medzinárodným Višegrádskym fondom.

Projekt sa zameriava na výmenu skúseností a osvedčených postupov v oblasti rozvoja vidieka medzi krajinami V4 (Slovensko, Česko, Poľsko a Maďarsko) a Bosnou a Hercegovinou. Cieľom je posilniť miestne komunity, zlepšiť participáciu občanov a zapojiť mladých ľudí do rozhodovania a rozvojových procesov vo vidieckych oblastiach.

Hlavné témy projektu:

- fungovanie Miestnych akčných skupín (LAG)
- aplikácia metódy LEADER/CLLD
- verejná a mládežnícka participácia
- koncept SMART villages
- podpora medzinárodnej spolupráce a tvorby stratégií pre trvalo udržateľný rozvoj

Prvé expertné stretnutie v Českej republike

V dňoch 30. marca – 2. apríla 2025 sa uskutočnilo prvé expertné stretnutie projektu v Českej republike – konkrétne v regiónoch Svatojiříský les, Praha a Stolové hory.

Slovensko na podujatí reprezentovala Mária Behanovská z VIPA SK a Jakub Dvorský z Vidieckeho parlamentu mladých na Slovensku, ktorý vystúpil s prezentáciou na tému: „Participácia mládeže vo vidieckych oblastiach Slovenska“. V príspevku zdôraznil, že mladí ľudia sú kľúčovými aktérmi budúcnosti vidieka, no na to, aby mohli plnohodnotne prispievať k jeho rozvoju, musia mať priestor, podporu a dôveru.

Prosperujúce komunity – konferencia v Prahe

Súčasťou stretnutia bola aj účasť na konferencii „Prosperujúce komunity – Príležitosť pre spoločnú budúcnosť 28+“, ktorú organizovalo Ministerstvo práce a sociálnych vecí ČR v spolupráci s Ministerstvom pôdohospodárstva, Ministerstvom pre miest-

Predstavovanie dobrého príkladu z praxe

ny rozvoj, Národnou vidieckou sieťou a Národnou sieťou MAS ČR.

Ciele konferencie:

- predstaviť MAS ako nástroje sociálnej inklúzie
- podporiť multifundové riešenia pre komplexný rozvoj vidieka
- formulovať odporúčania pre CLLD po roku 2028

Terénne návštevy a inšpirácie z praxe

Účastníci projektu navštívili viacero inšpiratívnych lokalít, ktoré ukazujú, ako sa dajú prepať ekologické, sociálne a komunitné potreby:

- mokrade a náučné chodníky v Jizbici
- komunitné centrum s fotovoltikou v Svidnici
- krajinné prvky v Koutoch
- materská škola a obecný úrad v Loučeni
- obec Bezděkov nad Metují a MAS Stolové hory

Ďakujeme všetkým partnerom za cenné podnety a výmenu skúseností. Projekt bude pokračovať ďalšími stretnutiami, pričom najbližšie sa uskutoční v Bosne a Hercegovine na jeseň.

Ambasádori Európskej občianskej iniciatívy sa stretli v Bruseli

V utorok 8. apríla 2025 sa v sídelnej budove Európskej komisie uskutočnilo tretie stretnutie siete komunikátorov Európskej občianskej iniciatívy (ECI). Do Bruselu prišlo takmer sto ambasádorov, národných kontaktných bodov a organizátorov prebiehajúcich iniciatív, aby hľadali spôsoby, ako toto jedinečné demokratické nástroje dostať bližšie k občanom EÚ. Slovensko na podujatí reprezentovala Monika Slaninová, ambasádorka ECI a členka Vidieckeho parlamentu mladých na Slovensku.

Kreatívny workshop ambasádorov ECI

Odkaz podujatia

Úvodné slovo predniesol podpredseda Komisie Maroš Šefčovič, ktorý zdôraznil, že ECI má silu ovplyvniť politickú agendu Únie len vtedy, ak je „aktívne používaná a široko známa“. Diskusia sa potom zamerala na štyri praktické oblasti:

- Cílená komunikácia – identifikovať rôzne skupiny verejnosti a prispôbiť im jazyk aj formu kampaní.

- Sociálne siete – reagovať na aktuálne trendy a využívať formáty, ktoré prinášajú vysokú mieru zapojenia.
- Prepojenie komunity – organizovať častejšie výmeny skúseností medzi ambasádormi a kontaktnými bodmi v členských štátoch.
- Financovanie – hľadať kreatívne spôsoby, ako udržať kampane pri živote aj po vyčerpaní grantov a rozpočtov.

Ďalšie kroky

Účastníci sa zhodli, že prioritou na najbližšie mesiace bude vytvorenie spoločného kalendára akcií, propagácia oficiálnych komunikačných materiálov ECI a príprava série webinárov pre organizátorov nových iniciatív. „Potrebujeme, aby sa z ECI stala bežná súčasť občianskej debaty, nie len výnimočný projekt pre zasvätených,“ zhrnula Monika Slaninová svoje dojmy po skončení stretnutia.

Vďaka takýmto sieťovým podujatiam získavajú slovenskí aktivisti nielen nové kontakty, ale aj konkrétne nástroje, ako šíriť povedomie o Európskej občianskej iniciatíve doma – od univerzitných workshopov až po regionálne festivaly.

Malé zamyslenie sa nad našim ovčiarstvom

Z histórie je známe, že ešte v 11. a 12. storočí ovce tvorili až 75 % všetkých hospodárskych zvierat na území terajšieho Slovenska. Ovčiarstvo na tomto území malo veľkú tradíciu ešte pred nástupom valašskej kolonizácie t. j. pred 14. storočím a to najmä v západnej časti Slovenska a dokonca i na juhu. Neskôr sa chov oviec rozšíril i do podhorských a horských oblastí a v r. 1875 sa už evidovalo na našom území až 2.974 400 ks oviec.

zvierat vrátane oviec. Napriek bohatej tradícii s chovom oviec a aj veľkej oblube zvlášť ovčích mliečnych produktov stále nie je spoločensky chov oviec ohodnotený, počty oviec sa neustále znižujú. V súčasnosti chovatelia oviec sa stretávajú s mnohými problémami a to nielen s počasím, ale i s náročnou legislatívou a stále nedostatočnou podporou štátu. Podľa vyjadrenia našich ovčiarov v súčasnosti máme počet oviec pod 300 000 kusov a tento pokles stále viac – menej pokračuje. Pri takomto stave sa môže stať, že chov oviec sa obmedzí iba na chov v malom počte v rodinných farmách. Od vzniku samostatného Slovenska počet oviec klesol o vyše 40 %. Chovatelia oviec dlhé roky čakali na dorovnanie platby VDJ, ktorá bola pre ovčiarov menej ako polovica z hod-

V minulosti chov oviec bol vysoko oceňovaný a byť bačom, bolo veľké privilegium. Veľmi vysoko boli hodnotení i samotní pastieri oviec. Napr. už v r. 1696 v prešporskej stolici vydal župný úrad Artikuly cechu pastierov oviec. Zaujímavé sú pre nás podmienky pre vstup pastierov do cechu. Bolo tam uvádzané napr. že pastier musel byť čestný človek, že budúci pastier musel byť najskôr 3 roky pohoničom, že musí gazdovi uhradiť prípadné škody, atď. Za trojročné učenie sa musel vyškolený pastier naučiť aj dobre ovce dojiť, vyrábať dobrý syr a musel byť i dobrým strihačom. Za to zaplatil podľa predpisu cechu 30 florentov. Kiež by i v súčasnosti sme si tak vážili ovčiarstvo i bačov a pastierov, ako tomu bolo v minulosti.

Posledné roky sa žiaľ stretávame stále častejšie s realitou, že nám ubúdajú počty hospodárskych

Tradičné ovčie syry

Predaj ovčích salašnických výrobkov

noty určenej pre kravy. Aj toto spôsobilo, že mnohí chovatelia nedokázali udržať svoj chov a predali ovce.

Jedným z ďalších podstatných problémov je aj nedostatok pracovníkov pri chove oviec a pri spracovávaní ovčieho mlieka. Je zarážajúce, že na výrobu našich tradičných špecialít z ovčieho mlieka, akou je najmä naša tradičná bryndza, sme nútení dovážať

toto mlieko z iných krajín EÚ, kde sa ovčiarsstvu dobre darí a že dokonca nemá produkty oviec u nás ani kto spracovať. Je naozaj potrebné sa touto problematikou zodpovedne zapodievať a urýchlene hľadať dostupné riešenia a to i za spolupráce s rezortom školstva i zdravotníctva.

Ovca však v priebehu časov nestratila svoj prínos ako zdroj zdravej výživy, a ani ako vše užitočné zviera. Kde sú tie časy, keď na území Slovenska bolo cca až 3 milióny oviec a keď sa podľa Mateja Bela naše hory od oviec beleli? Ovčiarsstvo, napriek veľkému úpadku má aj za súčasných podmienok veľkú perspektívu. Všetkým práve chov oviec pomáha pri zlepšovaní životného prostredia, pri využití zanedbaných lúk a pasienkov, pri zlepšovaní agroturistiky a najmä pre vynikajúce zdravotné účinky ovčieho mäsa i mlieka. Zvlášť ovčie mliečne výrobky sú predsa veľmi zdravé a vyhľadávané a ich sortiment i kvalita sa stále rozširuje a zlepšuje. Veľmi obľúbené sú i kultúrne spoločenské prezentácie ovčiarsstva na ovčiarskych slávnostiach, ktoré organizuje Zväz chovateľov oviec a kôz. I posledné Ovenálie vo Východnej potvrdili, veľkú obľubu našich ovčích výrobkov i ovčiarskych tradícií. Nevzdávajme sa preto chovu oviec a je na nás, či dokážeme odstrániť pokles stavov oviec a postupne zvyšovať stavy oviec a rozvíjať naše ovčiarsstvo tak, ako je to požadované a bežné i v zahraničí.

Ovce na horskej paši v Tatrách; depositphotos.com

náš vidiek

2/2025

štvrtročník
ročník XXII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

Projekt financuje

**Nitriansky
samosprávny
kraj**

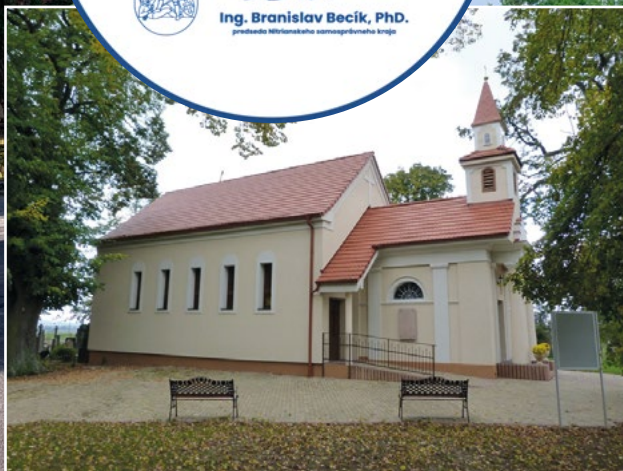

Ing. Branislav Becik, PhD.
predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja

HORNÉ ŠTITÁRE

strany 4–9

**Najkrajšia
známka**

strany 10–13

**Liečivé rastliny
a bylinky**

strany 14–17

Obsah

- 4 Obec Horné Štitáre
- 5 Kaplnka sedembolestnej panny Márie v Horných Štitároch a jej staviteľ záhadný barón Viktor Zerdahely
- 7 Prepriahacia stanica Štitáre
- 8 Pohrebná kaplnka rodiny Steiger
- 10 Najkrajšia známka
- 14 Liečivé rastliny nášho vidieka
- 15 Bylinky podľa Zverokruhu
- 18 Budme ako včely
- 19 Chvála včielkam
- 20 Leto s Magna Via

náš vidiek

Ročník: XXII.

Číslo: 2/2025

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica
mobil: 0905 498 405
e-mail: vipa@vipa.sk
maria.behanovska@gmail.com
www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. septembra 2025

Redakčná rada:
Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
Ing. Karol Herian, CSc
doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Horné Štitáre, filiálny kostol Božského Srdca, postavený v roku 1967 za starou kaplnkou Sedembolestnej Panny Márie

Foto na 2. strane obálky:
Kartuziánsky most v Prielome Hornádu, Slovenský Raj, foto Pavol Borodovčák

„Život je ako bicykel.
Aby ste udržali rovnováhu,
musíte sa neustále hýbať.“

TEORETICKÝ FYZIK
ALBERT EINSTEIN 1879–1955

„Pokiaľ by zmizli na zemi včely, ostávajú ľuďom len štyri roky života“
– varovný výrok Alberta Einsteina

Namiesto príhovoru – Prianie do krásneho leta

Už sme si tak akosi (nejako) zvykli na to miesto čítať príhovor predsedu, alebo člena výboru Magna Via. Nadobudol som však názor, (resp. skôr si myslím), že to asi nikto nečíta a keď (možno, náhodou) niekto, tak si povie: “Mňa sa to netýka...”, lebo žiadne odozvy na apelácie neboli. Teraz však stojí pred nami horúce leto, tak nechcem nikomu spôsobovať traumy potrebnú na zamyslenie sa nad trochu neobvyklým úvodom (aj tak ho asi nikto čítať nebude). Lepšie bude prejsť k príjemnej téme leta, dovolenky a chvíľ oddychu po celoročnej práci vydania štyroch čísel Nášho vidieka. Vážnu tému odložíme bokom a do budúceho čísla si užívajme nádherné dni leta, prázdnin, dovoleníek...

Takže, priatelia, priaznivci Nášho vidieka a OZ Magna Via, prajeme Vám krásne leto plné zážitkov, inšpirácie, obdivovania a odhaľovania krás na Slovensku – či už krajiny, alebo pamätihodností na trase Via Magna. Nech Vás pri potulkách naplňajú hrdosťou slová Hymny slovenského vidieka a melódia Hymny radosti nech Vám znie v ušiach pri pohľade na krásne slovenské hory, vodopády, jaskyne a lúky a pasúce sa stáda pod Tatrami. Načerpajte veľa síl a elánu do ďalšej práce. Hýbte sa, hor sa do turistiky a na cyklotrasy.

OBJAVUJTE, SPOZNÁVAJTE A BUĎTE OPATRNÍ
Vedenie Magna Via o.z.

Obec Horné Štitáre

Horné Štitáre sú obec na Slovensku v okrese Topoľčany. Obec leží v strednej časti Nitrianskej pahorkatiny na hornom toku Perkovského potoka. Názov obce je odvodený od názvu lokality, na ktorej sa za čias Veľkomoravskej ríše vyrábali obranné štíty. Prvou zmienkou o obci je darovacia listina uhorského kráľa Belu IV. z roku 1246.

V 16. storočí obcou prechádzala Kráľovsko-cisárska poštová cesta a v roku 1558 bola v obci zriadená prepriahacia stanica konskej pošty. Erb pochádza z 18. storočia. Tvorí ho modrý štít so zlatým obrneným ramenom, držiacim strieborný meč. V obci je rímskokatolícky kostol Božského Srdca Ježišovho z roku 1969.

STRUČNÝ PREHĽAD HISTÓRIE:

1246: Prvá písomná zmienka o obci v darovacej listine kráľa Bela IV.

Veľká Morava: Archeologické nálezy naznačujú osídlenie a výrobu štítov.

16. storočie: Obec bola súčasťou poštovej cesty, zriadená bola prepriahacia stanica.

1753: Obec mala 20 rodín a 20 opustených usadlostí.

1787: V 30 domoch žilo 217 obyvateľov.

1828: V 34 domoch žilo 232 obyvateľov.

1969: Postavený rímskokatolícky kostol Božského Srdca Ježišovho.

Obec Horné Štitáre je doložená z r. 1113 ako Scitar. Neskoršie doložené názvy sú: Chitar (1276), Czitare (1773), Čitáre (1920), Horné Štitáry (1927), Horné Štitáre (1948), maď. Felsőcsitár. Obec sa spomína v susedstve majetkov zoborského kláštora. Do r. 1650 patrila Berényiovcom, neskoršie viacerým majiteľom. V r. 1715 mala 9 poddanských a 3 želiarske domácnosti. V r. 1753 20 rodín a 20 opustených usadlostí malo v úžitku Obdokovské panstvo. V r. 1787 mala obec 30 domov a 217 obyvateľov, v r. 1828 34 domov a 232 obyvateľov. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, najmä pestovaním cukrovej repy. V 19. – 20. storočí mali tu majetky Stummerovci.

Na území dnešnej obce je archeologicky doložené slovanské sídlisko z doby veľkomoravskej.

Erb obce
Horné Štitáre
.....

Kaplnka sedembolestnej panny Márie v Horných Štitároch a jej staviteľ záhadný barón Viktor Zerdahely

Táto kaplnka dnes tvorí jeden celok s kostolom Božského srdca Ježišovho, ktorý bol ku nej pristavaný až v roku 1969. Barón Viktor Zerdahely, ktorý býval v Kaštieli v Hajnej Novej Vsi ju dal postaviť ako pohrebnú kaplnku svojej mladej manželke, grófke Eleonóre Pongráczovej, na mieste, ktoré si sama vybrala.

Viktor Zerdahely (1812-1879) pochádzajúci zo starobylej magnátskej rodiny feudálnych zemepánov odvodzujúcich svoje meno a pôvod z Nitrianskej Stredy. Príslušníci širokej rodiny zastávali celé storočia významné úradnícke funkcie v Uhorskej monarchii. Bol komorníkom cisárskeho a kráľovského veličenstva, bol slúžnym Nitrianskej župy, býval v kaštieli v Hajnej Novej Vsi, vlastnil značný majetok a miestom jeho posledného odpočinku je krypta pod Kaplnkou sedembolestnej panny Márie v Horných Štitároch, ktorú postavil na želanie jeho milovanej manželky Eleonóry Pongráczovej, keď ako 27 ročný ovdovel. To sú fakty, ktoré sú o ňom doposiaľ známe. Ale kým vlastne bol a ako sa odvíjal jeho zabudnutý a povestou opradený životný príbeh?

Viktor sa narodil v roku 1812 Ondrejovi Zerdahelym, slúžnemu a súdnemu radcovi a Anne Hunyadi. Rodina v tom čase žila v kúrii v Malante, osada dnes patrí k Nitrianskym Hrnčiarovciam. (Zaujímavé je, že Malanta sa v tom čase volala Malantacsitar – Malantské Štitáre.) Viktor bol najmladším synom, pochádzal zo 6 detí, dospelosti sa však dožili iba on a jeho sestra Judita. Už 19-ročnému Viktorovi zomiera otec a zakrátko jeho bezdetný strýko gróf Pavol. Mladý Viktor začína spravovať malé „kráľovstvo“ s krásnym kaštieľom v Hajnej Novej Vsi, kaštieľmi v Nitrianskej Blatnici, v Kamanovej, v Dolnom Trhovišti spolu

s dominiálom (pôda s poddanými) a ďalšími dominiálnymi podielmi po iných uhorských župách, medzi nimi aj podiel v Horných Štitároch. Viktor skočil do života rovnými nohami a ako 20 ročný v roku 1832 uzavrel manželstvo s grófkou Eleonórou Pongráczovou (1801-1839) z Nového Mesta. Pomerne veľký vekový rozdiel, Eleonóra bola staršia o 11 rokov, nám dáva tušiť, že Viktor je nekonvenčným človekom a žije srdcom. V roku 1833 sa im narodila dcéra Gizela a do roka (1834) dcéra Melánia. V rokoch 1834-1837, Viktor zastáva funkciu slúžneho v Nitrianskej župe a už iba čaká na predpísaný vek, aby mu v r. 1837 mohol byť prepožičaný titul kráľovského a cisárskeho komorníka, na ktorý si mohla nárokovať iba prašlacha (dôkaz 16 šľachtických predkov). V praktickom živote tento titul znamenal, že komorník mal byť prítomný pri obradoch počas Veľkého týždňa. Počítalo sa s ním aj pri mimoriadnych udalostiach na dvore: pri krstoch, svadbách, pohreboch, pri korunováci a hlavne bola táto komornícka dôstojnosť uvádzaná pri každej zmienke dotyčného ako indikátor jeho vznešeného pôvodu.

Do tohto okamihu nám možno tento príbeh pripomína rozprávku: Bol raz jeden kráľ, ktorý mal tri dcéry a žili šťastne až kým... Žiaľ jeho šťastie netrvalo dlho. V januári 1839 zomiera 5 mesačná dcéra Johanna presne na 5. narodeniny svojej sestry.

Dcéru nechali pochovať v rodinnej hrobke v Nitrianskej Blatnici. Už o pár mesiacov zanecháva grófka Eleonóra želanie, aby bola pochovaná na „štítárskom“ cintoríne. Z toho môžeme usudzovať, že grófka Eleonóra vážne ochorela a tušiaca blížiacu sa smrť a nepravdu finančnú rodinnú situáciu si vybrala miesto svojho posledného odpočinku na krásnom a osamelom mieste, na malom cintoríne nad „Csi-tarmi“. Viktor vtedy možno netušil (či tušil?), že pre neho tak tragická udalosť bude vznešeným prínosom pre obyvateľov dedinky Horné Štitáre, ktorá až do roku 1969 nemala ani svoj kostolík. Kaplnka sa stane na ďalšie storočia významným duchovným a pietnym miestom obyvateľov H. Štitár.

Melánia Gastonyi, rod. Zerdahely (1834-1911), dcéra Viktora Zerdahelyho

chovské noviny inzerat, že hľadá maliara v Uhorsku. Či ho našiel a aký obraz mu chcel dať namaľovať, sa už nedozvieme. Viktor nakupoval knihy a podporoval ich vydanie, bol výstredný človek, extravagantný a márnratný búrlivák s veľkou odvahou riskovať, ktorý mal aj napriek všetkému rád život. Bol vynikajúci v jazde na koni. Nečudo, veď tam kam mal namierené, sa najradšej dopravil sám. O jeho odvážnom kúsku, stávke o 400 dukátov, písali mnohé noviny s titulkami „Veľká odvaha a senzácia“, „Rýchla jazda aj bez pary“ v Bratislave, v Pešti, vo Viedni, v Regensburgu, či v Mníchove. Stavil sa, že za 10 hodín prejde

z Bratislavy do Viedne a späť s tým istým záprahom koní. Stávku vyhral a dokonca prišiel o trištvrte hodiny skôr. Stávka sa začala o 14.00 hod. popoludní. Podľa svedkov za 4 hod. dorazil do Viedne a o 23.15 dorazil k hostincu „U troch zelených stromov“ (predchodca hotela Carlton Savoy), ktorý v tej dobe patrila k najvychýrenejším v celom kraji. Vsadená suma tiež nebola malá. Podľa laického prepočtu hmotnosti kremnického zlatého dukátu na dnešnú cenu zlata by sme mohli dnes hovoriť o sume 35 000 eur.

Medzičasom jeho dcéry dospeli a prichádza ďalšia rana. Prvorodená dcéra Gizela zomiera ako 20-ročná. Ako vyplýva z výskumu nášho pána farára M. Jančeka počas opravy kostola a kaplnky v H. Štitároch, v krypte jej truhla uložená nie je. Kde a kedy zomrela sa nám ani po preštudovaní relevantných matrik nepodarilo zistiť. Mladšia dcéra Melánia sa vydala ako 29-ročná (1863) za Imreho Gostonyi, ich manželstvo bolo bezdetné a zomrela v r. 1911 v Bratislave. Nasleduje dlhé odmlčanie prameňov o jeho živote. Viktor zomrel 30.6.1879 v Novom Meste nad Váhom na č. 141, vo veku 67 rokov. Ako príčina smrti sa uvádza „vodnatieľka“. 3. júla bol pochovaný do rodinnej krypty v Horných Štitároch.

V regionálnej historiografii žiaľ nájde o Viktorovi Zerdahelym iba zmienky v monografiách Nitrianska Blatnica, v ktorých sa o ňom uvádza nelichotivá povest: „Posledného pustovníka, ktorého meno nepoznáme, údajne vyhnať z pustovne blatnický zemepán gróf Viktor Zerdaheli. Podľa povesti pustovník grófa prekliak, aby nikdy nemal pokoj a raz aj jeho vyhnali. Viktor Zerdaheli naozaj prišiel o celý

svoj majetok a ako žobrák zomrel v tajni svojho bývalého majera.“ [UHLÁR, V. – STANČEK, P., 1985 s. 14]. Ako to už v povestiach býva, ťažko oddeliť skutočnosť od fantázie. Pravdou je, že posledný známy pustovník rotundy sv. Juraja (Jurko) nad Nitrianskou Blatnicou, zomrel v r. 1804. Údajne mal ešte nasledovníka, o roku a dôvode zániku pustovníctva na sv. Jurkovi sa však žiadne priame zdroje nezachovali. Začiatok oficiálneho pôsobenia Viktora v Nitrianskej Blatnici je podľa kráľovskej kroniky v r. 1837. Nasledovník predošlého pustovníka by tu v tomto období pôsobil už dlhých 33 rokov. Povest tituluje Viktora grófom, Viktor bol však barónom a jediný z rodiny získal grófsky titul práve jeho predchodca, strýko Pavol. Tiež na uváženie je údajné konanie človeka, ktorý sa kvôli oprave kostola zadlžuje a zároveň vyháňa pustovníka. Snáď sa raz podarí objasniť, čo sa vlastne

stalo. Čo sa týka okolností jeho úmrtia, pátranie potvrdilo, že Viktor zomrel na hospodárskom dvore. Patrila židovskému hospodárovi J. Herzogovi a žilo na ňom približne 20 ľudí. Čo ho tam priviedlo? Hospodársky dvor mu v minulosti mohol patriť a mohli tam žiť jemu blízki ľudia. Možno rodina už nemala zhovievavosť pre márnratného syna, ktorý prišiel ozaj o celý rodinný majetok: Nitriansku Blatnicu odstúpil barónke Hellenbachovej, Dolné Trhovište predal F. Benkovi. Kaštieľ v Hajnej Novej Vsi, v Kamanovej a iné majetky medzi nimi aj H. Štitáre pripadli jeho sestre Judite, vydatej za baróna Ignáca Ocskaya, výnimočného hospodára, ktorí splatili Viktorove dlhy. V budúcnosti sa stanú tieto majetky venom jej vnúčky barónky Márie Zamoyskej, manželky Alberta Steigera, ale o tomto príbehu až niekedy nabadúce.

JOZEF KRISTOF

Prepriahacia stanica Horné Štitáre

Výtvarné dielo z dielne Emila Fulku akademického maliara, rodáka z Horných Štitár, nazorňuje prvú dištancnú jazdu a prepriahaciu stanicu v Horných Štitároch. Toto dielo je umiest-

nené v priestoroch Obecného úradu v Horných Štitároch. Námetom je prvá poštová trasa z Bratislavy do Košíc, cez prepriahaciu stanicu v Horných Štitároch (Czitar) z roku 1558. Prepriahacia stanica bola zriadená medzi poštovými stanicami Veľké Ripňany (Rippin) a Topolčany (Nagytopolcsanyi). Pod vplyvom hroziaceho tureckého nebezpečenstva, ešte pred tureckou okupáciou Uhorska, vydal habsburský panovnícky dvor vo Viedni nariadenie na zriaďovanie strategických poštových liniek. Poštovú linku Viedeň-Bratislava zabezpečil na príkaz cisárskeho dvora v roku 1530 Matej Taxis. V tomto čase pošt-majstrom pre Bratislavu bol Peter Paár, ktorý sa stal neskôr hlavným pošt-majstrom pre väčšiu časť Slovenska. Medzitým bolo uložené, aby linku Viedeň-Bratislava z naliehavých strategických dôvodov predĺžili smerom na východ k Sedmohradsku. Táto linka prechádzala Považím, ďalej cez úpätie Karpát, Levoču, Prešov do Košíc. V roku 1553 – 1555 bola ďalej dobudovaná z Košíc do Sedmohradska. Táto poštová cesta bola počas rokov 1552-1558 využívaná pre potreby armády a po tomto termíne sa stala jednou z najdôležitejších civilných poštových ciest Turkami neobsadené časti Uhorska.

Pohrebna kaplnka rodiny Steiger

Cestou z Horných Štitár do Lužian upútajú náš pohľad čnejúce sa obrisy pohrebnej kaplnky Najsvätejšieho Spasiteľa patriacej šľachtickej rodine Steiger, z Hajnej Novej Vsi. Kaplnka bola postavená v rokoch 1906 – 1907. Nad vstupným portálom jej stavitel' barón Albert Steiger (1855-1918) nechal vyryť latinský nápis Pax – pokoj, nádherné posolstvo Veľkej noci, pozdrav zmŕtvychvstalého Ježiša Krista svojim učeníkom. Barón si tento Kristov odkaz zmŕtvychvstania prepožičiava ako privítanie, nádej a zároveň slovo na rozlúčku. Hľadači pokladov a vandali sa ním žiaľ nenechali odradiť. Na kaplnku sa ani tak nepodpísal zub času ako ich opakované vyčítanie. Interiér kaplnky je zdevastovaný a miesto posledného odpočinku rodiny zneuctené. Po takmer 100 rokoch od smrti Alberta Steigera spoločne nazrime do črepín ich životného príbehu.

A ni jeden z manželov Steigerových sa v Hajnej Novej Vsi nenarodil. Grófká Mária Steigerová, rod. Saryusz Zamoyska (1861 – 1926), dvorná dáma arcivojvodu Jozefa Habsburského, sa narodila barónke Márii Nepomucenej Ocskayovej a grófovi Eugenovi Saryusz Zamoyskemu v Lehotě, kde sa mladý pár usadil. Jej otec Ignác Ocskay, obratný a veľmi bohatý hospodár žijúci v novom kaštieli v Malante a okrem iného aj veľkomožný pán Horných Štitár a Hajnej Novej Vsi, zo sobáša nebol nadšený. Eugen pochádzal zo starej, pôvodom poľskej významnej šľachtickej rodiny žijúcej v Brestovoch, bol však úplne nemajetný. Zato jej matka Mária Nepomucena ako jediné dieťa mala zdediť rozsiahle majetky v obciach Dubovany, Očkov, Dolné Štitáre, Kamanová, Mýtna Nová Ves, Beladice, Lipovník, Vozokany, Horné Štitáre, Blesovce, veľa statkov v hevešskej župe a nakoniec „hajnoveský“ (Hajná Nová Ves) veľkostatok s kaštieľom. Predchádzajúcim majiteľom „hajnoveského“ panstva bol brat jej starej matky barón Viktor Zerdahelyi, pochovaný v krypte pod kaplnkou v Horných Štitároch, ktorý kvôli zadlženiu celý svoj majetok odstúpil Ocskayovcom. V roku 1864 po narodení jej mladšej sestry jej matka iba ako 22-ročná zomiera. Jej Otec sa so svokrovou rodinou kvôli výchove dcér a hlavne majetkom, dostal do neprekonateľného sporu, ktorý sa riešil dlhoročnými súdmi, až do smrti Ignáca Ocskaya. Najskôr ju

so sestrou vychovávali vychovávateľky, s ktorými starí rodičia Ocskay neboli spokojní a sami mali záujem o ich výchovu. Mária bola nakoniec vychovávaná u starých rodičov Zamojských v kaštieli Brestovoch, v dome umeleckých podnetov a spoločenského ruchu. Máriina teta, otcova sestra Ludmila, dáma na cisárskom dvore matky Františka Jozefa I., bola výbornou klaviristkou a hudobnou skladateľkou, ako aj významnou organizátorkou hudobného života na viedenskom cisárskom dvore. Vraj kaštieľ v tomto období viackrát navštívil poľský skladateľ Frederik Chopin a Franz Liszt. Pravdaže Mária dostala aj vybranú výchovu v „inštitútoch pre výchovu dcér“. Po smrti starého otca Ignáca Ocskaya v r. 1884 sa grófká Mária Judita rod. Zamoyska stala majiteľkou kaštieľa s veľkostatkou v Hajnej Novej Vsi a iných početných majetkov po svojich starých rodičoch. Jej otec sa tiež dočkal dedičstva a na okraj predbehneme chronológiu a spomenieme, že v roku 1895 sa ako 47 ročný znovu oženil s dcérou hostinského v hornorakúskom Aschachu, mal ďalšie štyri deti a posledné roky života si užíval hodovaním. Na smrteľnej posteli však vyslovil pranie „Buďte šťastní a pomáhajte chudobným“, ktoré jeho manželka naplnila. Zriadila lazaret a celý majetok a život venovala chudobným. Zomrela bez domova a ľudia ju poznali ako „anjela z Aschachu“.

Mladá a veľmi bohatá grófká sa v roku 1885 vydala v Bratislave v kostole Sv. Martina za Alberta Emi-

la Steiger-Munsingen von Rolle, baróna z Rotulu a Montisu. Albert sa narodil v r. 1855 v Radovesniku v Čechách. Starobylý rod Steiger pochádza zo švajčiarskeho Bernu, no už jeho starý otec odišiel hospodáriť do Čiech. Albert sa stal sa ofcierom v službách Rakúsko – uhorskej armády v Prešporku. A možno práve v Bratislave došlo k zoznámeniu s jeho budúcou manželkou grófkou Máriou Juditou Zamoyskou. Mladí pár sa nastahoval do renesančného kaštieľa v Hajnej Novej Vsi a občas sa zdržiavali aj v dome na Františkánskej ulici v Bratislave. Narodili sa im dve deti, v roku 1886 staršia dcéra Mária Eugénia a o rok neskôr syn Albert. Manželia Steiger mali úctu a obdiv k staručkému renesančnému kaštieli a v roku 1896 ho nechali zrenovovať v historizujúcom duchu. Renováciu pripomína (snáď ešte) mramorová tabuľa na schodisku a ich rodinné erby umiestnené v medailónoch po stranách vstupnej brány do kaštieľa. Po stenách salónov viseli rodinné portréty ako aj portréty predchádzajúcich majiteľov kaštieľa (pár z nich je ukrytých v depozitári múzea Červený kameň). V kaštieli sa nachádzala rozsiahla zbierka umelecko-historických diel ako maľby, sochy, grafiky, starožitný nábytok či archeologická a numizmatická zbierka. Väčšinu poľnohospodárskej pôdy ako napr. Kamanovú spolu s kaštieľom alebo Lipovník prenajímali a barón Steiger sa venoval skôr výrobe. Podľa slov ich pravnuka Martina von Walterskirchena, barón Steiger v Hajnej vybudoval veľkorýsý majer, kde sa denne vyprodukovalo 50 kg ementálskeho syra a tiež prevádzkoval tehelňu. Ako k ich spoločenskému stavu prináležalo, venovali sa príjemným záľubám. Rodina mala záujem o talianske umenie a kultúru, kam aj často cestovala. Barón Steiger bol náruživým archeológom a poľoval aj v obľúbenom revíri na Kulháni. Ako sme už spomenuli, barón mal švajčiarske korene s čím súvisí aj jeho evanjelická viera Helvétskeho vyznania, avšak manželka s deťmi boli katolímkami. V rokoch 1870-1890 opakovane uvažujú archívne dokumenty, že barón žiadal u biskupa a štedro podporoval evanjelickú výchovu pre deti z Hajnej Novej Vsi. Grófká Mária Steiger Zamoyska sa venovala budovaniu rozsiahlej vzácnej knižnice, ktorú zaiste v kaštieli založili už jej predchodcovia a barónka rozširovala knižnicu nákupom po aukciách. Pôvodný rozsah knižnice grófký Marie Steiger Zamoyskej (na svoje rodné meno bola veľmi hrdá a používala ho aj na ex librise jej kníh) sa smelo odhaduje až na niekoľko tisíc titulov!!! Dnes z nej

existuje iba niekoľko desiatok vo fonde SNK v Martine, v SNG a unikáty z 15. storočia sa nachádzajú vo fonde Univerzitnej knižnice v Bratislave. Ostatné boli zničené, stratili sa alebo boli rozpredané v antikvariátoch.

V roku 1905 zasiahla rodinu tragická udalosť. Ich 17-ročný syn Albert, študent Kráľovského katolíckeho gymnázia v Bratislave, ochorel na týfus a zkrátko zomrel. Zarmútený barón začal s budovaním rodinnej hrobky. Možno sa aj Vám umiestnenie rodinnej hrobky zdá prinajmenšom netradičné – bez prístupovej cesty uprostred poľa. Barón vybral miesto na vyvýšenine, ktorá ešte dnes vyčnieva nad okolitý terén a vieme, že je pozostatkom náčelníckej hrobky ľudu čakanskej kultúry (pomenovaná po podobnej mohyle v Čake) z mladej doby bronzovej cca. 1250 – 1000 pred Kristom. Pre túto kultúru bolo charakteristické pochovávať ľudí patriacich k vládnucej vrstve spálením a uložením do hrobovej komory, nad ktorú sa vytvoril hlinený nášyp s priemerom 20-60 m a výškou 5 m. Podobné mohyly boli zdokumentované v r. 1966 v Lužanoch a v r. 1978 vo Veľkých Ripňanoch. Výskum z v Hajnej Novej Vsi pokračovali v roku 1982, kedy pri výkopoch hrádze vodnej nádrže boli objavené mnohé archeologické artefakty prehistorických osád rôznych kultúr. Avšak už v roku 1899 nebola Hajná Nová Ves a jej okolie pre archeológiu neznámou. V tom čase v Revue Muzeálnej slovenskej spoločnosti bol publikovaný výskum pohanského pohrebiska v „Hajnovej Vsi“ a tiež výskumy Maďarskej akadémie vied aj pod vedením popredného historika staroveku Dr. Kuzsinskeho, ktorý inicioval sám barón Steiger. Rakúska muzeálna spoločnosť v roku 1891 uvádza Alberta Steigera ako korešpondujúceho člena spoločnosti a neskôr v kaštieli bola skonfiškovaná aj archeologická zbierka, nebude ťažké si predstaviť, že barón ako zberateľ umenia a kníh bol aj zanieteným archeológom a teda umiestnenie v širom poli vôbec nebolo náhodné. Pre posledný odpočinok svojej rodiny si vedome vybral miesto prastarej mohyly veľkého náčelníka z doby bronzovej. Barón Albert Emil Steiger zomrel a bol pochovaný do krypty kaplnky v r. 1918, jeho manželka grófká Maria Steiger Zamoyska v r. 1926. Ich dcéra Mária Eugénia rod. Steiger zomrela vo Švajčiarsku v r. 1976. Jej popol, ako som sa dozvedela od jej vnuka Martina von Walterskirchena, bol podľa jej želania uložený do pohrebnej kaplnky k rodičom a k bratovi.

Najkrajšia známka

Náš vidiek! Prebehlo mi myslou, keď som dostal do rúk výsledky hlasovania v tohoročnej ankete o najkrajšiu slovenskú poštovú známku.

Všetky tri najkrajšie známky sú spojené s prírodou a našim vidiekom, spájajú históriu so súčasnosťou. Napodiv, všetky tri, majú súvis s východným Slovenskom. Aj keď k mníchovi Cypriánovi, známom z Červeného Kláštora, treba povedať, že z obdobia, keď pôsobil v kláštore na Zobore, čo je impozantný vrch (587 m n/m) týčiaci sa nad mestom Nitra, uložil do svojho vychýreného herbára nemalo rastlín aj z tohto regiónu, ako potvrdzujú výskumy domácich a zahraničných odborníkov.

Na svete sa poriadajú rôzne súťaže krásy. Poštové známky nevynímajú. Sú národné, aj celosvetové súťaže. Viete, že Slovensko získalo za dobu svojej existencie najviac svetových prvenstiev v porovnaní s ostatnými štátmi? Byť v prvej svetovej desiatke, sa pomaly zdalo, ako samozrejmosť. Naše známky mnohokrát obsadili niektorú z prvých troch priečok pomyselného rebríčka na svetových súťažiach. Aby toho nebolo málo, spomeňme najkrajšiu známku sveta za rok 2013.

Slovenská pošta vydala v spoločne s Českou republikou, Vatikánom a Bulharskou republikou známku k 1150. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda k našim predkom. Známkou v hárčekom vydaní stvárnil prof. Dušan Kállay (autor viacerých známok, ktoré získali prvenstvo vo svetových súťažiach). Táto známka získala 1. miesto v súťaži o najkrajšiu známku na svete v kategórii najkrajší hárček („NexoFil World's Best Stamp 2014“ v Madride), ďalšie 1. miesto a cenu prezidenta francúzskej republiky François Hollande

Autogramiáda doc. Martina Činovského

„Vase de Sèvres“ za najkrajšiu známku Európy na filatelistickom salóne v Paríži a aby toho nebolo málo, ďalšie prvé miesto v súťaži o najkrajšiu známku na svete s religióznou tematikou „Il Premio Internationale d'Arte Filatelica San Gabriele“ Legagno, vo Verone. Pre zaujímavosť, známka má rozmer 44,4 x 54,4 mm a celý hárček, v ktorom je zakomponovaná, má 115 x 160 mm, čo je u nás takmer zvyčajný rozmer pri hárčekom vydaní. Ako Slovensko začínalo na svetových súťažiach? Prvou lastovičkou po získaní nezávislosti, bola známka Ľudovít Štúr, vydaná v r. 1995, ktorá na svetovej súťaži o najkrajšiu známku „Grand Prix de l'exposition WIPA“ vo Viedni 1997 získala 3. miesto. Grafický návrh známky je dielom dnes už neobohého akad. maliara Jozefa Baláza, ktoré rytecky stvárnil doc. Martin Činovský.

Vráťme sa zo sveta domov. Zväz slovenských filatelistov (ZSF) a Slovenská pošta tradične organi-

zujú Anketu o najkrajšiu slovenskú poštovú známku a obálku prvého dňa vydania známky (FDC) za ukončený kalendárny rok. Aj tento raz, v čase od 15. februára do 30. apríla mali záujemcovia možnosť elektronicky, alebo klasickou poštou dať svoj hlas známke, i obálke FDC, ktorú považujú za najkrajšiu. Formulár obsahoval aj niekoľko ďalších otázok a možností návrhov, komentárov. Zaujímavé, ale nie prekvapujúce je, že z takmer tisíc účastníkov, iba 23 respondentov odpovedalo klasicky, zaslaním svojho hlasu poštou. Všetci ostatní, vyplnili formulár a hlasovali elektronicky. Je to rýchlejšie, pohodlnejšie, aj ekonomické. Pri vyhlasovaní výsledkov Ankety som túto skutočnosť glosoval, že ak zanikne aj tých symbolických 23, bude pre koho vydávať známky? Zanikne aj Anketa. Je isté, že známky ešte nejakú dobu potrvajú, tak ľahko nezaniknú (predstavujú nie len ceninu dokazujúcu úhradu poplatku za prepravu poštovej zásielky, ale sú aj obchodným, zberateľským artiklom) ale trend používania klasickej pošty je vo svete klesajúci.

Po štatistickom spracovaní údajov z hlasovania, za ktoré vďačíme p. Ing. Martinovi Polovkovi, PhD., sa dozvedáme rôzne zaujímavosti a perličky: vieme, že tohoročného hlasovania sa zúčastnilo 942 respondentov z 13 štátov sveta. Bolo to viac, než v predchádzajúcich 2 rokoch, ale bývalo aj viac účastníkov. Domácich – zo Slovenska, bolo 661, z Českej republiky 254. Tohoročných 21 hlasov z cudziny patrilo účastníkom z Belgicka, Francúzska, Holandska,

Dievčenská folklórna skupina zo Spišského Štvrtka

Poštové holuby rozniesli zvest

Pohľady sprevádzajú odlietajúce poštové holuby

Nemecka, Ománu, Poľska, Rakúska, Španielska, Švajčiarska, Veľkej Británie, USA. Pri 6 hlasoch nebol uvedený štát, alebo sa nedal identifikovať. Polovica účastníkov Ankety „je nám verná“ a hlasovala aj v predchádzajúcom ročníku. 41 účastníkov Ankety nevyužila možnosť hlasovať za FDC. Príslušníčky nežného pohlavia tvorili polovicu z počtu zúčastnených mužov.

Keď sa pozrieme na výsledky hlasovania, z nich vyplýva, že známky umiestnené na prvých 3 priečkach rebríčka sú zvlášť pútavé, keďže na seba stiahli až polovicu hlasov. Jedna známka nezaujala nikoho a nezískala ani jeden hlas. Ďalšie 4 známky dostali len 3 až 5 hlasov. Pri FDC sú hlasy rozložené rovnomernejšie, keďže prvá trojica dostala 1/3 z celkového počtu hlasov. Je teda nesporné, že grafické stvárnenie motívu na FDC spolu so známkom ako celok, vytvárajú pôsobivý dojem.

Oficiálne vyhlásenie výsledkov Ankety o najkrajšiu slovenskú poštovú známku vydanú v roku 2024 sme uskutočnili 30.5.2025 v Spišskom Štvrtku za účasti predstaviteľov ZSF, Slovenskej pošty, Ministerstva dopravy, vedenia obce, filatelistov miestnych i zo širokého okolia a samozrejme domácich obyvateľov. Pán starosta obce Peter Gaj s kolektívom, za výdatnej pomoci pani učiteľky a žiakov, žiakov tamojšej základnej školy, pripravili pekný kultúrny program. Po predstavení prvých troch najkrajších známok

z Ankety, nasledovalo ocenenie umelcov – tvorcov uvedených troch známok, vylosovanie účastníka Ankety, ktorý získal vecnú cenu Slovenskej pošty (šťastie sa usmialo na respondentku z Českej republiky) a udeľovanie jedného zlatého, strieborných a bronzových Čestných odznakov ZSF zaslúžilým aktívnym filatelistom.

Najkrajšia známka – Ochrana prírody: Vihorlatské vrchy – Hadiar krátkoprstý, známka, háreček FDC a Carte maximum

Podujatie pokračovalo inauguráciou novej poštovej známky z emisného radu Kráasy našej vlasti – Gotická kaplnka vo Spišskom Štvrtku. Slávnostné uvedenie tejto novej poštovej známky, na ktorej je zobrazený tamojší vzácny kostol, bol sprevčený vypustením poštových holubov, ktoré túto zvesť v priloženej správe odniesli do svojich domovov.

Každý účastník ankety, ktorý uviedol aj svoju poštovú adresu, získal ďakovný poštový lístok s prítlačou najkrajšej poštovej známky a odtlačkom príležitostnej poštovej pečiatky.

A konečne, pozrime sa na výsledky.

V roku 2024 Slovenská pošta vydala 27 známok a hlasovania v Ankete sa zúčastnilo celkom 942 domácich a zahraničných priaznivcov slovenskej

3. miesto – Umenie: Theodor Mousson

známky, z toho 661 bolo zo Slovenska. Suverénnym víťazom tohoročnej ankety sa stala známka katalógového čísla POFIS 820 Ochrana prírody: Vihorlatské vrchy – Hadiar krátkoprstý (Circaetus gallicus), ktorá získala 281 hlasov, čo je viac, než dvojnásobok hlasov, ktoré boli zaslané na konto známky na druhej priečke rebríčka – POFIS 824, Osobnosti: Mních Cyprián (1724-1775). Znáмка získala 134 hlasov. V poradí ako tretia, sa umiestnila známka POFIS 833 Umenie: Theodor Mousson. Svoj hlas jej dalo 105 účastníkov. K nedomácky znejúcemu menu si priblížme v krátkosti: Predkovia Teodora Jozefa Moussona žili do 17. storočia vo Francúzsku, potom v Rakúsko-Uhorskej monarchii. Teodor prišiel do Michaloviec na tamojšiu meštiansku školu ako mladý učiteľ kreslenia v r. 1911. Očaril ho farebný kolorit miestnych trhov s ovocím a zeleninou, zvieratami, krása a pestrosť východoslovenských krojov. V jeho bohatej tvorbe je zachytená celá škála pracovných činností rôznych profesií na poliach, gazdovskom dvore... Na túto známku vydavateľ vybral obraz Dievča na gazdovskom dvore, ktoré kŕmi sliepky a kohúta. V pozadí obrazu vidieť stodolu, domy a kostol. Ako už vyplýva z názvu, celá scéna je zasadená do prostredia gazdovského dvora. Obraz, ktorý je v majetku Zemplínskeho múzea v Michalovciach, namaloval Mousson okolo roku 1930, rytina známky je dielom akad. mal. Rudolfa Cigánika. Známkou s nominálnou hodnotou 2,70 € vydali vo forme štvrobloku (štyri známky na jednom hárečku) v náklade 60 tisíc kusov ako ocelotlač z plochej platne v kombinácii s ofsetom.

2. miesto – Osobnosti: Mních Cyprián (1724-1775)

Liečivé rastliny nášho vidieka

10. časť

Šalvia lekárska – *Salvia officinalis* L. je rastlina z čeľade hluchavkovité – Lamiaceae (Pyskaté – labiatae)

Ľudovo je nazývaná babie brucho, babské ucho, babie rúcho, šalfia, kadidelník, šariatka, rapaňa.

Meno *Salvia officinalis* pochádza z latinského slova *salvare*, čo znamená liečiť. Predtým bola táto bylina považovaná za mocný všeliak. Látky obsiahnuté v šalvii lekárskej podporujú zdravé fungovanie dýchacích ciest, prirodzenú obranyschopnosť aj trávenie. Je nápomocná pri rôznych respiračných ochoreniach. Šalvia zmierňuje nadmerné potenie a vnútorne sa používa k harmonizácii hormonálnej rovnováhy u žien v prechode a v období pred menštruáciou. Lokálne je využívaná šalvia vo forme obkladov na koži alebo pri kloktaní. Podporuje hojivé procesy kože, slizníc a ich obranyschopnosť.

OPIS: Šalvia lekárska je 30 – 80 cm vysoký polker. Listy sú zelenkasté až striebřité a majú vajcovitý až kopijovitý tvar. Dĺžka listov Šalvie lekárskej je 5 až 10 cm.

LISTY: Podlhovasto vajcovité, na báze plytko srdcovité, na vrchole tupo drobnó vrúbkované, sivo plstnaté, stopkaté, protistojné tenké listy.

KVETY: Koncové súkvetie sa skladá z riedkych papraslenov obojpohlavných súmerných stopkatých kvetov s opadavými listencami, kalich je rúrkovito – zvonkovitý, dvojpyškový, s piatimi dlhokončistými zubmi, koruna dvojpyškovitá, v hrdle s venčekom chlupov, bledofialová alebo biela. päťpočetná s priamym horným pyskom ,s dvoma tyčinkami a s vrchným semenníkom Plody sú tvrdky.

KVITNUTIE: v máji až v júli, celá rastlina je veľmi aromatická, kvety poskytujú dostatok medu. Šalvia lúčna môže dať až 200 kg medu z hektára plochy,

POUŽÍVANÁ ČASŤ RASTLINY: Zberajú sa listy, niekedy aj mladá vňať.

ROZŠÍRENIE A VÝSKYT: Juhoeurópsky druh, u nás pestovaný (na zimu treba porasty prikryvať) Oblubuje suché, vápenaté pôdy.

MOŽNOSTI ZÍSKANIA: Predmetom zberu sú listy strhávané zo stoniek a vrcholcovité bylinné

zakončenia – Folium salviae odrezávané v období pred kvetom alebo v kvete

OBSAHOVÉ LÁTKY: Droga obsahuje najmä silicu v ktorej je dosť tujónu, cineolu a gáfru s pinénom. Droga obsahuje 1,5 – 3,0 % silice rozdielnej skladby (podľa pôvodu). Zvonka sa používa ako adstringens (stahujúci účinok) predovšetkým pri zápaloch ústnej dutiny a pri angíne, príležitostne aj pri zápaloch žalúdka a črevného traktu.

LIEČIVÉ VLASTNOSTI, ÚČINNOSŤ A POUŽITIE: Čaj zo šalviových listov sa pije pri kašli a pri poruchách trávenia (nadúvaní, hnačke). Tiež sa používa na zmiernenie nadmerného potenia (zvonka i zvnútra) – často býva súčasťou krémov proti poteniu

nôh. Zvonku sa používa ako kloktadlo pri zápaloch horných dýchacích ciest alebo pri bolestiach zubov a paradentóze.

Pri vnútornom použití majú mnohé pozitívne účinky na ľudské zdravie najmä vňať a listy. Často sú využívané pri žalúdočných a črevných problémoch, ako aj pri ťažkostiach so žlčníkom či nadúvaním. Popísaný je však aj pozitívny vplyv na krvný beh a nervový sústavu. Šalvia lekárska má tiež protizápalové, antivirotické a antibakteriálne účinky. Navyše zabraňuje nadmernému poteniu, a to najmä v období puberty či klimaktéria. Vnútorné použitie je odporúčané tiež pri nadmernej tvorbe materského mlieka a ženám vie pomôcť aj pri komplikáciách spojených s nepravidelnou menštruáciou.

Z D R O J E :

1. https://sk.wikipedia.org/wiki/%C5%A0alvia_lek%C3%A1rska
2. <https://bylinky.sk/sk/stranka/bylinky/salvia-lekarska>
3. Jaroslav Kresánek, Jindřich Krejča: Atlas liečivých rastlín a lesných plodov, Neografia – Martin,1977,vydanie 1,s.260
4. Jaroslav Kresánek, Dionýz Dugas,1985,vydavateľstvo Osveta, 320 strán ,70-048 – 85, s.251
5. obrázok šalvia <https://www.agrocentrum.sk/byliny-a-korenie/osivo-salvia-lekarska-0-8g-gf/>

Bylinky podľa Zverokruhu

Staré príslovie hovorí, že na svete nie je taká bylina, ktorá by na niečo nebola prospešná. Astroológia zase ku každému znameniu Zverokruhu priraduje účinné bylinky, ktoré sú človeku narodenému v príslušnom znamení prospešné a môže si z nich môžete variť čaje, alebo si ich pridávať do jedla.

Ktoré bylinky sú pre jednotlivé znamenia tie pravé?

(22.12. – 20.1.)

Kozorožec – doprajte mu prasličku

Kozorožec väčšinou nemá so zdravím problémy, keď ale nejaký problém má, mal by to riešiť hneď a bezodkladne.

K lekárovi ho spoľahlivo dostane reumatizmus a plet, ktorá trpí rozšírenými žilkami. Vlasom a koži prospieva odvar z prasličky, pri problémoch s reumatizmom sa odporúčajú kúpele v odvare z brezového listia, ktorý pomáha aj pri problémoch s pletou. Ak

INÉ POUŽITIE: Najčastejšie použitie šalvie je pri varení mäsa, cestovín, omáčok a liečbu vysokého krvného tlaku. Často býva zložkou aromatických čajovín na kloktanie, pomocná liečba cukrovky (Diabetan), expektoračná čajovina (Pulmoran).

Homeopatia pripravuje z čerstvých listov esenciu D2 pri klimakterických ťažkostiach a na zlepšenie krvného obehu. Šalvia patrí medzi najčastejšie používané liečivé rastliny. účinkuje ako antiseptikom antiflogistikum, stomachikum, antihidrotonikum, antidiabetikum a emenagogum. Bežne sa pripravuje zápar z lyžice listov na 2,5 dl teplej vody (prikryté nechať stáť 15 minút, piť po 2-3 lyžice 2-4 krát denne)

má Kozorožec problémy s kĺbami, urobí najlepšie, keď časť mäsa v jedálničku nahradí produktami z celozrnnnej múky.

Kozorožci zriedkavo trpia nejakými vážnejšími zdravotnými problémami, ich imunita je pomerne dobrá, trápia ich však bolesti v kĺboch. V tých prípadoch poslúži vhodne breza a praslička roľná. Správnou voľbou pre Kozorožcov je tiež skorocel, kostihoj alebo žihlava.

(21.1. – 19.2.)

Vodnár – uznáva čiernu bazu

Najčastejšie máva problémy s krčovými žilami a krčami v lýtkach.

Potrapiť ho môžu ale aj potravinové alergie. Na preťažené nervy najlepšie zaberá odvar z trezalky bodkovanej. Pri pretrvávajúcich problémoch by sa však mal Vodnár vybrať poradiť k lekárovi. Na krčové žily a krče v lýtkach zaberajú preparáty s výťažkom z chmeľu, ale aj minerálky bohaté na horčík. Výborným liekom je odvar z čiernej bazy, ktorý urýchľuje látkovú výmenu. Vodnár ho môže piť buď nesladený, alebo s prídavkom lyžičky medu. Vodnári žijú vo svojom vlastnom svete a občas im chýba ukotvenie, akýsi vnútorný pokoj. Ten im môže dopriať lipa, levandula alebo medovka. Na úzkosť, ktorá Vodnára občas zasكوčí, zaberá valeriána lekárska.

(20.2. – 20.3.)

Ryby – prospieva im hloh

Množstvo zdravotných problémov (pomalá látková výmena, problémy s pečeňou a pankreasom) majú pôvod v strese, ktorý by sa Ryba mala naučiť čo naj-účinnnejšie zvládať. Na urýchlenie látkovej výmeny si môže jedlá dochucovať zázvorom, čiernym korením, rascou a koriandrom, alebo si z nich urobiť odvar a malými dúškami ho popíjať. Proces trávenia vylepší tiež teplý odvar zo semien kôpru. Na ukladanie vo chvíľach, keď má Ryba pocit že jej problémy prerastajú cez hlavu sa osvedčil hloh, ktorý ju psychicky vyrovná a pomôže jej vidieť svet v jasnejších farbách. Ryby bývajú často nervózne a vystresované, pričom im účinne pomôže zbaviť sa problémov hloh, ale veľmi vhodná je aj levandula. Rybami bylinkami sú tiež podbeľ a aníz.

(21.3. – 20.4.)

Baran – k baranovi patrí chmeľ

Väčšina zdravotných problémov Barana vyplýva z jeho bláznivého tempa, ktoré mu nedovoľuje, aby poriadne vyležal svoje choroby. Keď k tomu pridáme bolesti hlavy, je úloha chmeľu jasná. Barana je potrebné ukladiť.

Chmeľové šišky mu zaručene pomôžu. Môže si ich zašit do vankúša, ktorý si dá pod hlavu, alebo zaliať horúcou vodou a piť ako čaj. Pokiaľ Baran prechladne, zaberie odvar z čiernej bazy alebo cesnak v akejkolvek podobe.

Baran je znamenie ohňa ovládané planétou Mars.

Pretože Baran vládne hlave, očiam a tvári, najlepšie rastliny sú tie, ktoré čistia krv, stimulujú nadobličky alebo majú vysoký obsah železa. Najvhodnejšie sú preto žihlava, koreň lopúcha, ďatelina, rebríček, ľubovník bodkovaný, chmeľ, majorán a zázvor.

(21.4. – 21.5.)

Býk – k býkovi patrí podbeľ

Jeho zdravie býva obvykle závidenia hodné, ale dobrému jedlu a pitiu Býk nikdy neodolá, a preto máva často tráviace problémy. Pomôže mu odvar z artyčoku.

Nie je veľmi chutný, ale pomáha! Na choroby krku, ktoré dokážu Býka potrápiť, se osvedčil podbeľ. Uvarite z neho čaj, pridať môžete aj skorocel kopcovitý.

Ideálnou bylinkou pre Býka je taktiež petržlen. Pôsobí ako mierna rastlinná dezinfekcia, navyše bráni zadržiavaniu vody v organizme, ktoré je u Býkov pomerne časté. Býci najčastejšie trpia tráviacimi problémami, aj preto je pre nich najvhodnejšia bylinka materina dúška či mäta, ktorá im žalúdok upokojí podobne ako petržlen. Ľudí narodených v tomto znamení tiež často postihuje bolesť v krku, a preto im dobre poslúži podbeľ a skorocel.

(22.5. – 21.6.)

Blíženci – blížencom vonia konvalinka

Každý Blíženec by mal venovať pozornosť nervom. Staré recepty radili na rozčulovanie, ktoré je večným sprievodcom Blíženca popíjanie odvaru z kvetov konvalinek v bielom víne – avšak konvalinka je problémová, preto bude lepším riešením valeriána lekárska. Pri ochorení dýchacích ciest sú ideálne sadlové obklady na prsia. Ľanové semeno, ktorého odvar sa používa pri tráviacich problémoch môže Blíženec piť aj pri kašli. Aby čaj bol chutný, je možné ho prisladiť a pridať plátok citrónu. Blíženci sú citliví na svoj intelekt, preto je pre nich vhodná rasca koreňová, niekedy tiež známa pod názvom ľúčna rasca. Pomáha s urovnaním myšlienok a pri pocitoch ťažkej hlavy. Blížencom na roztržitosť pomáha medovka či bazalka. Ak ich trápia problémy s dýchacími cestami, zaberie spoľahlivo tymián.

(22.6. – 22.7.)

Rak – pomáha mu zázvor

Rak sa vyznačuje pomalšou látkovou výmenou, takže väčšinou ťahá so sebou pár kíľ navyše. Vo vyššom veku máva problémy s tlakom a Račice trpia hor-

monálnou nerovnováhou. Aby sa ich metabolizmus pohol, spoľahlivo zaberá zázvor. Akékoľvek psychické výkyvy sa odrážajú na stave žalúdka. Pomáha zázvor do čaju, alebo sušený zázvor zaliaty horúcou vodou osladený medom. Pre zrýchlenie látkovej výmeny je vhodný aj mäťový čaj. Gynekologické problémy pomáha zvládnuť odvar z nechtíka lekárskeho alebo alchemilky, účinná je aj šalvia lekárska.

(23.7. – 23.9.)

Lev – si vyberá arniku

Aj ctižiadostivý Lev by mal pochopiť, že je lepšie, keď si občas oddýchne a povolí v tempe. Urobí to dobre jeho srdcu a predídete problémom a ťažkostiam so žľezikou a pečeňou, čo sú orgány, ktoré citlivo reagujú na stres. Pri problémoch s tlakom, ktoré Lev máva často, pomáha arnika. Pri problémoch s trávením mu prospievajú byliny horkej chuti: koriander, petržlen, bazalka a kardamon. Vhodnou bylinkou na problémy s pečeňou sú artyčoky (výluh) a šťava z cvikle.

Najcitlivejším orgánom Levov je rozhodne srdce o ktoré by sa mali starať. Na krvný tlak im pomôže harmanček, nechtík lekársky a v rozumných dávkach tiež ľubovník bodkovaný.

(24.8. – 23.9.)

Panna – fandí majoránku

Starostlivosť o vlastné zdravie je prioritou činnosti pre osoby narodené v znamení Panny. Panny väčšinou trpia tráviacimi problémami, preto by každá osoba narodená v tomto znamení mala konzumovať čo najviac endívie, čo je druh zeleného šalátu. Do jedla, pokiaľ je to možné, by si mali pridávať kôpor, rascu a zázvor, pre uľahčenie trávenia. Prospievajú im tiež odvary z anýzu, slezu a eukalyptu. Ľudia narodení v tomto znamení sa neustále stresujú, a preto zásadne potrebujú bylinku, ktorá podporuje činnosť pečene. Zvlášť účinná je majoránka – ako korenie, tak aj ako čaj. Na posilnenie organizmu im je prospešný aj slez, ktorý napomáha obnove slizníc. Upokojujúca levandula je pre nich istotou. Na imunitu a prechladnutie rôzneho typu im je nápomocný eukalyptus.

(24.9. – 23.10.)

Váhy – rozziari ich žihlava

Váha sa nerada rozhoduje, zle znáša zmeny a stres, čo sa negatívne prejavuje na činnosti obličiek. Keď je Váha rozhádzaná a má pocit, že sa jej nič nedarí,

zaberie odvar alebo výluh z medovky. Skvele funguje jarná detoxikačná kúra zo žihľavy. Keď ešte doplní pitie žihľavového čaju oplachovaním vlasov odvarom, bude Váha plná energie a dokonale krásna. Pri problémoch s obličkami pomáha urologický čaj, ale predovšetkým petržlen, ktorý pôsobí močopudne.

Úspešné sú aj čaje z lopúchu väčšieho a nátržníka husieho – (dávkovať veľmi opatrne!) Váhy sú známe citlivosťou močového mechúra. Z bylín im pomáha breza, zlatobyľ a medvedica lekárska. Na stres je osvedčenou bylinkou medovka či materina dúška. Váhy sú náchylné na úporné bolesti hlavy, ktoré hravo vyrieši železník.

(24.10. – 22.11.)

Škorpión – si dopraje cesnak

Ľudia narodení v znamení Škorpióna mávajú problémy s črevami, močovým mechúrom a pohlavnými orgánmi. Vzhľadom k napätiu v ktorom žijú sa nevyhnú problémom s krvným tlakom. Na reguláciu tlaku sa osvedčil najmä cesnak, ktorý zároveň posilňuje krvný obeh. Problémy s trávením sa dajú zvládnuť pomocou chilli papričiek, ale len v primeranom množstve. Na zdravotné problémy Škorpiónov zaberá chren a palina pravá. Znamenie Škorpióna je často v napätí a krčí. Potrebuje teda bylinky, ktoré im pomôžu upokojiť sa a uvoľniť, dopriať si odpočinok. K takým bylinkám rozhodne patrí levandula alebo medovka.

(23.11. – 21.12.)

Strelec – prospieva mu púpava

Problémom Strelcov je najmä skutočnosť, že aj keď nechcú, ľahko priberajú na hmotnosti, preto aj keď neradi, mali by venovať pozornosť správnej ivotospráve. Obzvlášť radi totižedia presne to, čo by nemali, takže pečeň trpí. Ich tráviace problémy majú totiž najčastejšie pôvod v prejedaní. V takom prípade najlepšie účinkuje púpava. Treba ju popíjať ako čaj. Na jar je možné pridávať ju pokrývanú do šalátov. Prospešný je tiež odvar z fialky trojfarebnej alebo roľnej. Ide o bylinkový zázrak, ktorý zrýchli metabolizmus a zbaví organizmus pocitu preplneného žalúdka. Strelci by mali často popíjať odvary z repíka lekárskeho alebo čakanky obyčajnej, ktoré posilňujú pečeň. Na celkové povzbudenie trávenia a vylučovania je vhodný tiež rozmarín.

Budíme ako včely

Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre si pripomenulo Svetový deň včiel – 18. mája v priestoroch Skanzenu a Včelnice SPM na Agrokomplexe v Nitre.

Svetový deň včiel, ktorý sa slávi každoročne a je venovaný dôležitosti včiel a iných opeľovačov pre ekosystém a ľudstvo. Je to deň, kedy si pripomíname, aké sú včely dôležité pre produkciu potravín a ochranu biodiverzity. Je všeobecne známy výrok Alberta Einsteina, teoretického fyzika: „Pokiaľ by zmizli na zemi včely, ostávajú ľuďom len štyri roky života“ Svetový deň včiel oslavujú včelári každý rok 20. mája, v deň narodenia Antona Janšu, ktorý bol zakladateľom moderného včelárstva a prvým riaditeľom včelárskej školy vo Viedni.

Slovenské poľnohospodárske múzeum, Slovenský zväz včelárov a Nitrianska organizácia cestovného ruchu pozvali odbornú i laickú verejnosť na podujatie „Včelárske slávnosti“, ktoré sa uskutočnili v so-

botu 18. mája 2024 v Slovenskom poľnohospodárskom múzeu v Nitre v čase od 9:30 do 17:00 hodiny. Hlavnou myšlienkou podujatia bola osвета, podpora včelárstva a zviditeľnenie múzea. Téma ochrany včiel, výsadba nektárových stromov, zvýšenie včelárskej pastvy a ekologické aktivity, ktoré prispievajú k zlepšeniu ekologických pomerov v Nitre a okolí, ale aj v celej krajine. Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre je jediné poľnohospodárske múzeum na Slovensku a jeho súčasťou je aj skanzen.

V skanzene sa nachádza vyše 30 objektov dokumentujúcich poľnohospodársku minulosť, v rámci toho aj niekoľko včelínov z celého Slovenska. Včely medonosné sú najdôležitejším opeľovačom prírodných ekosystémov a prispievajú k dôležitým funkciám prirodzených ekosystémov na svete.

Včela medonosná, www.depositphotos.com

Chvála včielkam

*Na lúkach, kde kvety vo vetre svoje hlávky skláňajú,
včielky popri práci veselo šantia a krídelkami mávajú.
Od rána do súmraku lietajú neúnavne, bez únavy
zbierajú sladký nektár a nesú ho do úľa plného nehy.*

*Krídelká im od rána teplo slnečného lúča rozkmitá,
Poletujú, stovky kvetov navštevujú – využiť chcú slnka jas
z kvapiek nektáru a vône lúčnych krás, čo očarí ich aj nás
tvoria zázrak – sladký med, ktorý osladí nám život v každý čas.*

*Malé, nežné, vytrvalé včielky v tichu lúk aj v hluku miest pracujú,
neúnavne kvietky opeľujú, nemerajú rozlohu, zbierajú peľ a nektár
či sa jedná o záhradku malú, rozľahlý sad alebo poľa hektár.
Bez ich práce a dotyku by zem bola chudobná a málo plodná.*

*V úli každá včielka má svoj presný plán a pozná svoju úlohu.
Riadi sa kompasom, stačí jej Slnko a pohľad na modrú oblohu
Včielka nikdy nezablúdi, vždy nájde domov do úľa správny smer
a cestou sestrám zverí tajomstvo odkiaľ letí – to mi ver...*

*Vždy si prezradia včielky, kde je dobrá včelia paša, ba priam hostina-
veď v úli je milión včiel a všetky sú si sestry – jedna svorná rodina.
K ich domovu, ktorý my ľudia nazývame úlom rôzneho typu
sa radšej nepribližuj – včielky si ho chránia a neprijemne štípu.*

*V tom paláci, ktorý veľkolepú stavbu, dielo a poklad skrýva
v samom strede múdra a silná Matka – kráľovná býva.
Vládne rodu včiel a všetko usmerňuje, len ona včelstvo rozmnožuje –
preto sa o ňu stará celé osadenstvo včelieho paláca, aby napredovala práca.*

*Deľba práce, tá ich drží, každá včielka úlu verne celý život slúži-
Celý život včielky je prácou usilovnou naplnený od rána do večera
každá z nich má úlohy predurčené a presne plní denné a životné plány.
Ich program, rytmus a striedanie úloh je neomylné daný...*

Leto s Magna Via

*Kto miluje hory, lesy, lúky, staré chrámy
ten objaví v lete skvost známy i neznámy...*

*Po cestách Magna Via krížom krážom sa uberaj –
kroky vedú ku skrytým histórie pokladom
len srdce a oči dobre otvorené maj.*

*Zastavíš sa pri kláštore, ktorý pamätá si stáročia,
objavíš nápisy na historických tabuliach,
ktoré čas ohlodával celé storočia.*

*Kamenné múry rozprávajú príbehy dávnych dní-
to, čo sa dozvieš z rozprávania už nezabudni...*

*Letné slnko hreje plecia, batoh ťažší každým krokom,
bolavým nohám ulaviš brodením sa bystrým potokom.*

*V očiach zrkadlí sa okolitej krajiny krása,
práve si objavil Slovensko – zdá sa...*

*MAGNA VIA – naša cesta, spája dediny a hrady
v srdci nechá stopy – milujeme Slovensko, máme ho radi*

